

प्रदेश सभा
अर्थ तथा विकास समिति
बागमती प्रदेश

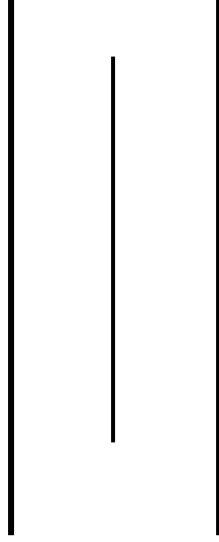
तेस्रो
वार्षिक प्रतिवेदन २०७८

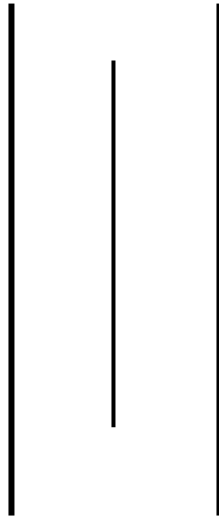
अर्थ तथा विकास समिति सचिवालय
हेटौडा, नेपाल

प्रदेश सभा
अर्थ तथा विकास समिति
बागमती प्रदेश

तेस्रो वार्षिक प्रतिवेदन २०७८

अर्थ तथा विकास समिति सचिवालय
हेटौडा, नेपाल

अर्थ तथा विकास समितिमा रहनु हुने माननीय सदस्यहरु

जेष्ठ सदस्य

मा.आइदेण्डी लामा

सदस्य

मा.डा. अजय क्रान्ति शाक्य

सदस्य

मा.युवराज दुलाल

सदस्य

मा.आशामाया तामाङ

सदस्य

मा.कुमारी मुक्तान

सदस्य

मा.कृष्णलाल भडेल

सदस्य

मा.दिनेश महर्जन

सदस्य

मा. दिपेन्द्र श्रेष्ठ

सदस्य

मा.नारायण बहादुर सिलवाल

सदस्य

मा.विजुला बर्मा राणा

सदस्य

मा. मिना ज्वाली नेपाल

सदस्य

मा. राजेन्द्र प्रसाद पाण्डे

सदस्य

मा. लक्ष्मण लम्साल

सदस्य

मा. लेखनाथ दाहाल

सदस्य

मा. विजय सुवेदी

सदस्य

मा.शशिजंग थापा

सदस्य

मा. शान्ति थिङ्ग

सदस्य

मा. शान्ति प्रसाद पौडेल

सदस्य

मा. शोभा शाक्य

सदस्य

मा. सन्त बहादुर प्रजा

समिति सचिव

परासर खरेल

भुमिका

नेपालको संविधान २०७२ ले प्राचिनकालदेखि चल्दै आएको एकात्मक केन्द्रिकृत राज्य व्यवस्थालाई अन्त्य गर्दै संघीय प्रादेशिक र स्थानीय गरी तीन तहको सरकार र तीन तहकै व्यवस्थापिका सहितको शासकिय व्यवस्था सहितको संरचना निर्माण भए पश्चात वि.सं २०७४ सालमा तीनै तहको निर्वाचनको संघीयता सहितको लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको एक खुडकिलो पार गरी यहाँसम्म आईपुगेको छ।

संवैधानिक व्यवस्था वमोजिम तीन तहका व्यवस्थापिका मध्ये प्रदेश सभा संघीय व्यवस्थापिका भन्दा एक तह मुनी स्थानीय व्यवस्थापिका भन्दा एक तह माथी वीचको तहको रूपमा रहेको छ। प्रदेश सभा वा प्रदेश व्यवस्थापिकाले स्थानीय व्यवस्थापिका र संघीय व्यवस्थापिका वीच सेतुको काम समेत गर्ने हुँदा व्यवस्थापकिय समन्वयको लागि प्रदेश सभाको अहम् भुमिका रहन्छ। संघिय राजधानी समेत यसै प्रदेशमा रहेकाले यस बागमती प्रदेश सभाको विशेष महत्व रहन गएको छ।

संविधानको धारा १९३ मा प्रदेश सभाको कार्य प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न प्रदेश सभा नियमावली वमोजिम विभिन्न समितिहरूको गठन गर्न सक्ने प्रावधान रहे अनुसार प्रदेश सभा नियमावली २०७४ (दोस्रो संशोधन) को नियम १४६ वमोजिम प्रदेश मामिला समिति, अर्थ तथा विकास समिति, सार्वजनिक लेखा समिति, उद्योग पर्यटन तथा वातावरण समिति र शिक्षा स्वास्थ्य तथा कृषि समिति गठन गरिएको अवस्था छ। यस प्रदेश सभाको विभिन्न समितिहरू मध्ये अर्थ तथा विकास समिति एक महत्वपूर्ण समिति हो।

यस समितिको कार्य क्षेत्र अन्तर्गत आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय, भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग पर्दछन्। मन्त्रालय विभाग र अन्तर्गतका निकायहरूको नीति तथा कार्यक्रम, स्रोत परिचालनको अवस्था, राजस्व संकलन र व्ययको अवस्थाका बारेमा समितिको बैठकमा सम्बन्धित मन्त्रालयका मन्त्री, सचिव र विभागीय प्रमुखसंग गत वर्ष जस्तै यस वर्ष समेत अन्तरक्रिया कार्यक्रम राखिएको थियो।

प्रदेश सरकारलाई प्रदेश सभा प्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउन प्रदेश सरकारबाट भएका काम कारवाहीको अनुगमन र मुल्यांकन गरी आवश्यक निर्देशन र सुझाव सहितको प्रतिवेदन सभामा पेश गर्नु समितिको दायित्व नै हो। संघीयता सहितको शासन व्यवस्थाको हामी तेस्रो वर्षमा प्रवेश गरेको अवस्थामा पहिलो तथा दोस्रो वर्षका केही नयाँ अनुभवलाई तिखादै आफ्ना कार्यशैलीमा सुधारको दिशामा अगाडि बढिरहेका छौं। यो समितिको तेस्रो वार्षिक प्रतिवेदन हो। यो प्रतिवेदनको कार्यान्वयनले प्रदेश सरकारको कार्यशैली र कार्य सम्पादनमा सहयोग पुग्ने विश्वास लिईएको छु।

अन्त्यमा,

समितिको बैठकमा सक्रियताका साथ सहभागी भई समितिको कार्यमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्याउनु हुने समितिका सबै माननीय सदस्यहरूको उच्च प्रशंसा गर्दछु । यस घडीमा प्रदेश सभाका माननीय सभामुखज्यू, माननीय उपसभामुखज्यूबाट प्राप्त सुझाव एवं निर्देशनको लागि हृदयदेखि आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु । समितिको आमन्त्रणलाई स्वीकार गरी विभिन्न समयमा प्रत्यक्ष उपस्थित भएर वा अप्रत्यक्ष रूपमा समितिबाट माग भएको विवरण र सूचना उपलब्ध गराई सहयोग गर्नु हुने प्रदेश सरकारका सचिव, विभिन्न निकायका पदाधिकारी, प्रदेश सभाका सचिव तथा समितिका सचिव लगायत कर्मचारीहरू, समितिलाई सहयोग पुर्याउनु हुने विज्ञहरू र समितिको कामकारवाहीका विषयमा आम नागरिकलाई सुसुचित गर्ने संचार जगतलाई समेत हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

धन्यवाद ।

२८ जेठ २०७८

मा. आङदेण्डी लामा
ज्येष्ठ सदस्य

विषयसूची

परिच्छेद-१ प्रारम्भिक		१-२
	१.१ पृष्ठभूमि	१
	१.२ प्रदेश सभामा समितिको गठन र कार्य क्षेत्र	२
	१.३ अध्ययनको उद्देश्य	२
	१.४ अध्ययनको सिमा	२
परिच्छेद-२ समितिद्वारा गठित उपसमितिबाट भएका कार्य		४-९
	२.१ उपसमितिद्वारा भएको स्थलगत अनुगमन/निरिक्षण सम्बन्धी कार्यको प्रतिवेदन	४
परिच्छेद-३ विधायन सम्बन्धी कार्य		१०-१२
परिच्छेद-४ निर्णय एवं निर्देशन कार्यान्वयनको अवस्था		१३-१७
परिच्छेद-५ प्रदेशको विगत बजेटको समिक्षा र आगामी बजेटको सिद्धान्त तथा प्राथमिकता उपर भर्चुअल छलफल कार्यक्रम		१८-२१
परिच्छेद-६ निश्कर्ष र सुझाव		२१-२४
अनुसूची-१	समितिको कार्य क्षेत्रमा पर्ने मन्त्रालय तथा निकायहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार	२५-२८
अनुसूची-२	स्थलगत अनुगमनका क्रममा निरिक्षण गरिएका योजनाहरू र खिचिएका केही तस्वीरहरू	२९-४१
अनुसूची-३	अर्थ तथा विकास समितिका माननीय सदस्यहरू र समितिको सचिवालयमा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण	४२
अनुसूची-४	समितिको बैठक संख्या र उपस्थितीको विवरण	४३-४४

परिच्छेद-१ प्रारम्भिक

१.१ पृष्ठभूमि

लोकतान्त्रिक मुलुकहरूमा शक्ति पृथक्करणको सिद्धान्त बमोजिम राज्य शक्ति मुलतः राज्यका ३ अंगहरू व्यवस्थापिका, कार्यपालिका र न्यायपालिकाले प्रयोग गर्दछन्। राज्यको विधायिकी शक्ति व्यवस्थापिकाले प्रयोग गर्दछ। कानून बनाउने, सरकारलाई जवाफदेही र जिम्मेवारी बनाउने, सरकारले पेश गरेको बजेटमा छलफल गरी बजेट र नीति कार्यक्रम पारित गर्ने, अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि संझौता अनुमोदन गर्ने, संवैधानिक निकायका पदाधिकारीले खरो आचरण वा संवैधानिक जिम्मेवारी बहन गर्न असक्षम भएको अवस्थामा महाभियोगद्वारा पदमुक्त गर्ने, सरकार परिवर्तन गर्ने लगायतका कामहरू लोकतान्त्रिक मुलुकका आधुनिक व्यवस्थापिकाले गर्नुपर्ने मुख्य कामहरू हुन्। यसैगरी कार्यपालिकाले विधायिकाबाट निर्मित कानून कार्यान्वयन गर्ने, शासन व्यवस्था संचालन गर्ने र न्यायापालिकाले संविधान र कानूनको व्याख्या गर्ने गरी संविधानले राज्यका मुख्य अंगहरूको जिम्मेवारी र भुमिका निर्धारण गरेको छ।

नेपालको सन्दर्भमा संविधान सभाले बनाएको, संविधान कार्यान्वयनको चरणमा छौं। संविधान कार्यान्वयन गर्न आवश्यक कानून बनाउने पुराना कानूनहरूको पुनरावलोकन एवं संशोधन गर्नु संसदको पहिलो जिम्मेवारी हो। मौलिक हकसंग प्रत्यक्ष र परोक्ष सम्बन्ध रहेका विषयहरूमा कानून बनाउनु, संविधान प्रतिकूलका कानूनहरूको पुनरावलोकन गरी अद्यावधिक गर्नु, सरकारलाई सुशासनमैत्री शासन संचालन गर्न आवश्यक राय सल्लाह र निर्देशन दिनु, संविधान, ऐन, कानून र संसदीय निर्देशन बमोजिमको काम भए नभएको सम्बन्धमा अनुगमन गर्नु संसदले गर्नुपर्ने महत्वपूर्ण जिम्मेवारी हो। जनताको सार्वभौम अधिकार प्रयोग गर्ने महत्वपूर्ण थलो संसद हो। यसको प्रभावकारिताबाट नै लोकतान्त्रिक पद्धतिले गतिशिलता प्राप्त गर्दछ। संसदका सबै कार्यहरू पूर्ण सदनबाट मात्र सम्पादन गर्न विभिन्न कारणले सम्भव हुँदैन। संसदको नियमित कार्यमा सहयोग पुर्याउन एवं सरकारबाट भए गरेका काम कारवाहीको अनुगमन र मुल्यांकन गरी आवश्यक सुझाव र निर्देशन दिन संसदीय समितिहरूको गठन गरिन्छ। सरकारलाई संसदप्रति जिम्मेवार तथा उत्तरदायी बनाउने कार्यमा संसदीय समितिहरूको महत्वपूर्ण भुमिका रहन्छ। संसदको समय बचत गर्न, कार्य प्रक्रियालाई सरलीकृत गर्न, विशेषज्ञताको उपयोग गर्न विषयवस्तुको गहन अध्ययन गरी निश्कर्ष प्रस्तुत गर्न समितिहरू मार्फत संसदले आफ्ना कार्यहरू सम्पादन गर्ने गर्दछ। आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रका विषय माथी छलफल गरिने र सरकारलाई उत्तरदायी बनाउने हुँदा संसदीय समितिहरूलाई मिनी संसद (Mini Parliament) को रूपमा लिईन्छ।

नेपालको सन्दर्भमा संसदीय समितिको काम कर्तव्य मुलभुत रुपमा देहाय वमोजिम रहेको छ।

- (क) आ-आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्र पर्ने सम्बन्धित विधेयक उपर दफावार छलफल गरी सो सम्बन्धी प्रतिवेदन सदनमा पेश गर्ने।
- (ख) राजस्व र व्यय सम्बन्धी अनुमानको जाँच गरी के कति किफायत गर्न सकिन्छ भन्ने सम्बन्धमा निर्देशन दिने।
- (ग) सरकारी आश्वासन पुरा गर्न आवश्यक निर्देशन दिने।
- (घ) सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण गर्न आवश्यक निर्देशन दिने।
- (ङ) प्रत्यायोजित अधिकार अन्तर्गत बनाईएको नियम संविधान र कानून सम्मत छ छैन भन्ने विषयमा मुल्यांकन गरी सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने।
- (च) समितिका प्रतिवेदनहरु कार्यान्वयन भए नभएको विषयमा अनुगमन गरी निर्देशन दिने।
- (छ) सरकारी कामको मुल्यांकन गरी निर्देशन दिने।
- (ज) अन्य आवश्यक कार्यक्रम संचालन गर्ने।

१.२ प्रदेश सभामा समितिको गठन र कार्य क्षेत्र

प्रदेश सभाका सभामुखले कार्य व्यवस्था परामर्श समितिको परामर्शमा प्रदेश सभा नियमावली २०७४ को नियम १४६ वमोजिमका प्रत्येक समितिमा बढिमा २२ जना सदस्यहरु मनोनित गर्न सकिने व्यवस्था रहेको छ। प्रदेश सभाको सचिव प्रत्येक समितिको पदेन सचिव हुने र सचिवले आफू मातहतको अधिकृतलाई समितिको सचिवको कार्य गर्न तोक्न सक्ने व्यवस्था समेत नियमावलीले गरेको छ। हाल अर्थ तथा विकास समितिमा सभापति सहित २० जना माननीय सदस्यहरु रहनु भएको छ। मुख्यतः अर्थ तथा विकास समितिको कार्य क्षेत्र अन्तर्गत आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय, भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग र राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको वार्षिक प्रतिवेदन पर्दछ।

१.३ अध्ययनको उद्देश्य

प्रदेश सरकारका मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरुको बजेट तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयनको अवस्था, राजस्व संकलन र परिचालन, स्रोत व्यवस्थापन, सरकारी आश्वासन, प्रत्यायोजित व्यवस्थापन अन्तर्गत बनाएका कानूनहरुको अध्ययन एवं विश्लेषण र सुझाव, भौतिक पूर्वाधार विकास निर्माणको अवस्था र त्यसको गुणस्तर, आगामी आ.व. ०७७/०७८ को प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम तथा बजेटमा राखिनु पर्ने विषयहरुका सम्बन्धमा आफ्नो राय सुझाव सहितको वार्षिक प्रतिवेदन सभामा पेश गर्ने रहेको छ।

१.४ अध्ययनको सिमा

१. प्रदेश सरकारबाट यस वर्ष संचालित वार्षिक योजना एवं क्रमागत योजना तथा बहुवर्षिय योजनाहरुको अनुगमन गर्न नसकिएको।

२. विश्वभर फैलिएको (कोभिड-१९) कोरोना भाइरसको भयावह स्थितिको कारण नेपालमा समेत नराम्रोसंग प्रभाव पारेको कारण राज्यका सबै निकाय त्यतातिर लाग्नु परेको यस घडीमा सबै विषयमा अध्ययन गर्न नसकिएको।
३. संघीय सरकारबाट कतिपय योजनाहरू हस्तान्तरण हुन नसकेको काममा दोहोरोपना देखिएको।
४. प्रदेशको राजधानीको केन्द्रदेखि प्रदेशका अन्य जिल्लाहरूमा स्थलगत निरिक्षण एवं अनुगमन गर्न भौगोलिक विकटताको कारण पर्याप्त समय दिन नसकिएको।

परिच्छेद — २
समितिद्वारा गठित उपसमितिहरूबाट भएका कार्यहरू

उपसमितिद्वारा भएको स्थलगत अनुगमन/निरिक्षण सम्बन्धी भएको कार्यको प्रतिवेदन

२.१ पृष्ठभूमी

प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को दफा १४६ बमोजिम प्रदेश सरकारबाट भए गरेका काम कारवाहीको अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी आवश्यक निर्देशन र राय सुझाव सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नु अर्थ तथा विकास समितिको दायित्व हो । यसै सिलसिलामा प्रदेश सरकारका विभिन्न संयन्त्रले आफ्नो प्रदेशको विकास निर्माणको कार्यलाई पारदर्शी, भ्रष्टचारमुक्त, गुणस्तरयुक्त, निष्पक्ष र विवादरहित ढंगले सहजरूपमा अगाडी बढाएको छ वा छैन भन्ने कुराको समेत अनुगमन गरिएको थियो ।

अर्थ तथा विकास समितिले प्रदेश सभा नियमावलीले मार्गनिर्देश गरेको क्षेत्राधिकार भित्र रहि आफ्ना काम कर्तव्य नियमित रूपमा गर्दै आएको छ । प्रदेश सरकार अन्तर्गतका आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय र भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालयसँग सम्बन्धित विषयहरूलाई समितिमा ल्याई पर्याप्त छलफल गर्ने, प्रदेश भित्रका विविध आर्थिक तथा निर्माणका क्षेत्रमा सरकारलाई सुझाव दिने, योजना निर्माण,कार्यान्वयन लगायतका प्रक्रियाहरूमा सरोकारवाला निकायका प्रतिनिधीहरूसँग पर्याप्त छलफल गर्ने कार्य समेत अर्थ तथा विकास समितिले गर्दै आएको छ ।

प्रदेश सभा अन्तर्गतको अर्थ तथा विकास समितिले प्रदेश सरकार, स्थानीय निकाय तथा जिल्ला स्थित कार्यालयबाट सञ्चालित योजना/आयोजनाको वर्तमान अवस्थाको बारेमा सरोकारवाला निकायहरूसँग प्रत्यक्षरूपमा छलफल तथा संम्भव भएसम्म योजना/आयोजनाको बस्तुस्थिती बारे स्थलगत अनुगमन गर्ने उद्देश्यले अर्थ तथा विकास समितिको मिति २०७७।०४।०६ गतेको बैठकको निर्णयानुसार उपसमितिहरू निर्माण भई कार्यक्षेत्र समेत विभाजन गरि क्षेत्राधिकार सहित अनुगमन तथा छलफलको जिम्मेवारी तोकिएको थियो ।

योजना अनुगमन उप समितिमा रहनुहुने माननीय सदस्यहरू र कर्मचारीको नामावली

क्र.स	नाम थर	पद
१.	मा.शशिजंग थापा	संयोजक
२	मा.आड देण्डी लामा	सदस्य
३	मा. दिनेश महर्जन (दिपेश)	सदस्य
४	मा.मीना ज्ञवाली नेपाल	सदस्य

५	मा.लक्ष्मण लम्साल	सदस्य
६	परासर खरेल	समिति सचिव
७	बिनोद अमात्य	उपसचिव
८	श्यामकृष्ण श्रेष्ठ	सहायक मर्यादापालक

२.२ कार्यक्षेत्र

अर्थ तथा विकास समिति अन्तर्गत बनेको उपसमिति कार्यक्षेत्र अन्तर्गत ३ वटा जिल्लाका जिल्लास्थित कार्यालयहरू र स्थानीय निकायहरू तोकिएको थियो।

१. रसुवा,
२. धादिङ्ग,
३. नुवाकोट

२.३ अध्ययनको उद्देश्य

यस अवलोकन/अनुगमन कार्यक्रमको मूल उद्देश्य निम्नानुसार रहेका छन्।

- प्रदेश सरकार मातहत रहेका कार्यालय र स्थानीय निकायबाट सञ्चालित योजना/कार्यक्रमहरूको बस्तुस्थिति बारे जानकारी लिने।
- प्रदेश सरकार अन्तर्गतका योजना/कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनका क्रममा देखिएका कठिनाईहरूको पहिचान तथा समाधान गर्ने उचित उपाय पहिल्याउने।
- योजनाका काम कारबाहीप्रति भएका अनियमितता, दुरुपयोग तथा लापरबाहीप्रति स्थानीय निकाय र कार्यालयहरूलाई सजग गराउने।
- प्रदेश सरकार मार्फत विनियोजित रकमको खर्चको यथार्थ अवस्था बारे विवरण संकलन गर्ने।
- स्थानीय निकायहरूमा आगामी बजेट तथा अन्य कार्यक्रमहरूमा प्रदेश सरकारप्रतिका अपेक्षित धारणाहरू बुझ्ने।
- प्रदेश सरकार मार्फत भएको बजेट निकास तथा स्थानीय निकायले खर्च गर्ने सन्दर्भमा भोग्नु परेका कठिनाईको अवस्था बारे जानकारी लिने।
- स्थानीय निकायलाई तोकिएका योजनाको बस्तुस्थिति पत्ता लगाई भावी कार्यदिशा पत्ता लगाउने।
- स्थानीय निकायबाट प्राप्त हुने राजश्व बाँडफाँडको रकम दाखिला गरे नगरेको जानकारी लिने।

२.४ योजना तथा कार्यक्रमको अनुगमनको विधि

- प्रदेश सरकार भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय अन्तर्गतका जिल्लास्थित कार्यालयका प्रमुख सहितको सहभागितामा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरियो।
- प्रत्येक निकायबाट भएको उपस्थितीका आधारमा योजना तथा कार्यक्रम विषयक छलफल केन्द्रित भएको थियो।
- प्रत्येक कार्यालयका कार्यालय प्रमुख र स्थानीय निकायका पदाधिकारी तथा स्थानीय निकायका प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतबाट योजना कार्यान्वयनको अवस्थाको बारेमा कार्यालयगत विवरण माग गरिएको थियो।
- सरोकारवाला निकायको प्रत्यक्ष सहभागिता सहितको अन्तरक्रियाका साथै सञ्चार माध्यम मार्फत प्राप्त तथ्यांकहरूका आधारमा प्रदेश सरकार मार्फतका योजना तथा कार्यक्रम विषयक जानकारी संकलन गरिएको थियो।

२.५ योजना तथा कार्यक्रम अध्ययनको सिमा

- छोटो अवधि भित्र तोकिएका जिल्लाहरूमा गई अध्ययन अनुसन्धान गर्नुपर्ने,
- बजेट अभावमा स्थलगत योजना/कार्यक्रमको अनुगमन गर्नुपर्ने,
- दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको अभावमा स्थलगत योजना/कार्यक्रमको अनुगमन गर्नुपर्ने,
- पर्याप्त समय नदिई स्थानीय निकाय/जिल्लास्थित कार्यालय बाट उपसमितिले तोकिएको ढाँचामा विवरण संकलन गर्नुपर्ने अवस्था,
- तोकिएको बजेट सिमा भित्र रहि सञ्चालित योजनाहरूको अनुगमन तथा छलफल कार्यक्रमको प्रभावकारिता खोजिनुपर्ने अवस्था।

२.६ स्थलगत रूपमा अनुगमन गरेका निकायहरूको नामावली

- जलस्रोत तथा सिंचाइ डिभिजन धादिङ्ग,
- पूर्वाधार विकास कार्यालय नुवाकोट,
- गजुरी गाउँपालिका धादिङ्ग,
- जलस्रोत तथा सिंचाइ सव डिभिजन रसुवा।

२.७ प्रदेश अन्तर्गतका योजना/बजेट कार्यान्वयनका क्रममा सम्बन्धित कार्यालय र स्थानीय निकायबाट औल्याईएका समस्याहरू,

- भौगोलिक विकटताले गर्दा वर्षामा विशेष समस्या।
- नयाँ योजना राख्दा सभैको लागि बजेट राख्नु पर्ने।
- सरकारी दररेट र बजारमा चलेको दररेटमा रहेको असमानता।

- विभिन्न कार्यालयमा दरबन्दी अनुसार कर्मचारी नभएको।
- विभिन्न स्थानमा स्थायी संरचना निर्माण नहुदाँ योजना अघि बढाउन समस्या।
- प्रदेशको कार्यविधि ढिलो आई बजेट कार्यान्वयनमा स्थानीय निकायमा असहजता सिर्जना भएको।
- प्रदेश र स्थानीय निकायबीच सञ्चार समन्वयको अभावमा योजनाहरूमा दोहोरापन तथा बजेट निकाशा बारेको जानकारी ढिलो हुने गरेको।
- बजेट निर्माण प्रकृत्यामा प्रदेश र स्थानीय निकाय बीच पर्याप्त समन्वयको अभाव रहेको।
- उपभोक्ता समिति मार्फत स्थानीय निकायमा सञ्चालन भएका विकास गतिविधि पारदर्शी तथा प्रभावकारी हुन नसकेको गुनासो रहेको।
- प्रदेश सरकार बाट स्थानीय तथा कार्यालयहरूलाई बजेट अख्तियारी ढिलो प्राप्त भएको।
- प्रदेशको बजेट खर्च गर्न स्थानीय निकायलाई लामो प्रकृत्याका कारण असहजता भएको।
- कर्मचारी समायोजन प्रक्रियाका कारण कार्य सम्पादनमा कठिनाई भएको।
- पर्याप्त र दक्ष कर्मचारीको अभाव रहेको।
- लागत सहभागितालाई प्रदेशले कम महत्व दिदा स्थानीय निकायमा प्रदेश अन्तरगतका योजना/कार्यक्रम कार्यान्वयनमा कठिनाई देखिएको।
- स्थानीय निकायलाई सार्वजनिक जग्गा प्राप्ति तथा भवन निर्माणमा कठिनाई रहेको।
- एकै योजनामा प्रदेश र स्थानीय निकायको बजेट विनियोजन हुने अवस्था।
- प्रदेश र स्थानीय निकाय बीच करका विषयवस्तुमा दोहोरोपना रहेको।
- प्रदेशको आफ्नै प्राविधिक जनशक्तिको अभावका कारण स्थानीय तहका प्रादेशिक योजनाहरूको कार्यान्वयनमा समस्या रहेको।
- DPR बिना नै योजना तथा कार्यक्रम बजेटमा राखिएको।
- एकै प्रकृतिको बजेट, कतै एक वर्षे कतै बहुवर्षे रहेको।
- नियमित मर्मत संहारको लागि बजेटको आवश्यकता।
- आयोजनाको सम्पन्न गर्न प्रदेश सरकारलाई ध्यानाकर्षण गर्न नपुगेको।
- भौगोलिक विकटताले गर्दा वर्षामा विशेष समस्या।
- प्रदेश र स्थानीय निकायबिच योजना-कार्यक्रम तर्जुमाका क्रममा पर्याप्त समन्वयको अभाव देखिएको।
- DPR अनुरूप बजेट विनियोजन हुन नसकेको।

२.८ प्रदेश अन्तरगतका योजना/बजेट कार्यान्वयनका क्रममा स्थानीय निकाय र कार्यालयबाट प्राप्त सुझावहरू

- प्रदेश सरकारको बजेट सिलिङ समयमै आउनु पर्ने।
- प्रदेशले ठूला योजना तर्फ मात्र केन्द्रित रहनुपर्ने।
- दरबन्दि अनुसारको कर्मचारीको व्यवस्थापन तुरुन्त गरिनुपर्ने।
- स्थानीय तहको प्रोजेक्ट बैक प्रदेशले माग गरी प्रदेशको बजेट निकाशा गरिनुपर्ने।

- बजेट निर्माण गर्दा प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार बीच पर्याप्त समन्वय हुनुपर्ने।
- जनताको माग र आवश्यकताको आधारमा योजना छनौट गरिनुपर्ने।
- उपभोक्ता समितिका काम कारवाही पारदर्शी र जिम्मेवारीपूर्ण बनाईनुपर्ने।
- योजना छनौटमा स्थानीय र प्रदेशका बीच पर्याप्त समन्वय हुनुपर्ने।
- बजेट निकाशा चाँडै हुनुपर्ने।
- साझेदारी मोडेलमा काम गरिनुपर्ने।
- आर्थिक वर्षको अन्त्यमा जथाभावी रकम रकमान्तर गर्ने परिपाटी अन्त्य गरिनुपर्ने।
- प्रदेशले पूँजीगत कार्यक्रमहरूलाई जोड दिनुपर्ने।
- जनसहभागितामूलक योजनालाई प्रदेश सरकारले महत्व दिईनुपर्ने।
- प्रदेशका योजनाहरू क्रमागत रूपमा राखिनु उपयुक्त हुन्छ।
- प्रोजेक्ट बैंक अन्तर्गतका योजना सञ्चालन गरिनु उपयुक्त हुने।
- प्रदेश र स्थानीय तहमा करका दरका विषयमा हुने दोहोरोपनालाई समाधान गरिनुपर्ने।

२.९ निश्कर्ष

नेपालको संविधानले परिकल्पना गरेको तीन तहको सरकार बीचको सहकार्य र समन्वय मार्फत संघियतालाई सार्थकता प्रदान गर्ने क्रममा प्रदेश सरकारको भूमिका अहम् छ। प्रदेश सरकारलाई स्थानीय सरकार तथा संघिय सरकार बीचको सेतुको रूपमा कार्य गर्नुपर्ने अवस्था छ। प्रदेश सरकार मार्फत स्थानीय निकायमा सञ्चालित योजनाहरू कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा औल्याईएका समस्या तथा दिईएका सुझावहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिएको खण्डमा प्रदेश सरकारको अपेक्षित उपलब्धी हासिल हुने देखिन्छ। प्रदेश सरकार बाट स्थानीय निकायका योजनाको छनौट तथा कार्यान्वयनका क्रममा आगामी दिनमा विगतका झै समस्याहरू नआओस भन्ने उद्देश्यले प्रदेश सरकार तथा स्थानीय निकाय बिच पर्याप्त समन्वय, छलफलका आधारमा अघि बढ्न सके संविधानको मर्म अनुरूप संघियताले सार्थकता प्राप्त गर्ने देखिन्छ।

अर्थ तथा विकास समितिको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने पूर्वाधार विकासका क्षेत्र तथा प्रदेशको योजना कार्यान्वयन गर्न प्रदेशको आफ्नै दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको समेत विकास गरिनु उपयुक्त हुने देखिन्छ। समितिले प्रदेश सरकार मार्फत स्थानीय निकायमा सञ्चालित योजनाहरूको आवधिक रूपमा अनुगमन तथा निरिक्षण गर्ने पद्धतिको विकास गरिनु उपयुक्त हुने देखिन्छ। साथै निर्माणका क्रममा आइपरेका कतिपय कठिनाइ र बाधा हटाउनका लागि विद्यमान कानूनी व्यवस्था, कार्यविधी र कार्यपद्धति मै समय सापेक्ष परिवर्तन आवश्यक छ। एक वर्ष, बहुवर्ष तथा क्रमागत योजनाहरू छनौट गर्दा योजनाको गाम्भीर्यता, जनताको माग, स्थानीय आवश्यकता र दीगोपनामा विशेष ध्यान दिनु आवश्यक छ।

२.१० सुझावहरू

- क. जिल्ला जिल्लामा जिल्ला दररेट फरक- फरक भएका कारण नीतिगत भ्रष्टाचार बढ्ने सम्भावना भएकाले भौगोलिकताका आधारमा दररेटमा एकरूपता ल्याउन भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय मार्फत पहल गर्नु पर्ने ।
- ख. प्रदेश सरकार मार्फत हुने निकासलाई चुस्त र प्रभावकारी बनाउने गरी कार्यविधि परिमार्जन गर्ने ।
- ग. प्रदेश सरकार मार्फत संचालित योजना तथा कार्यक्रमको आवधिक रूपमा अनुगमन गर्न प्राविधिक सहितको टोलीको व्यवस्था गर्ने ।
- घ. मध्यस्थकर्ताको रूपमा विकास गर्दै थप जिल्ला समन्वय समितिको भूमिकालाई अधिकार सम्पन्न तथा श्रोत साधनले युक्त बनाउने तर्फ प्रदेश सरकारको ध्यानाकर्षण गराउने ।
- ङ. सार्वजनिक खरिद नियमावली २०६४ मा भएको कतिपय प्रावधानका कारण योजना कार्यान्वयनमा समस्या आएकाले संशोधनका लागि सुझाव दिने ।
- च. प्रदेश तथा स्थानीय निकायका सरोकारवाला पक्षबिच अनुभव आदान प्रदानका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न लगाउने ।
- छ. सार्वजनिक जग्गा प्राप्ति तथा भवन निर्माणमा देखिएको समस्या समाधान गर्न समिति मार्फत प्रदेश सरकारलाई ध्यानाकर्षण गराउने ।
- ज. प्रदेश सरकारलाई कार्यक्रम तथा बजेट निकासामा समयमै गर्न सुझाव दिने ।
- झ. प्रदेश सरकार मार्फत योजनाका विषयमा स्थानीय निकायसँग पर्याप्त समन्वय गर्ने ।

परिच्छेद-३

विधायन सम्बन्धी कार्य

३.१ प्रदेश सभाको बैठक पेश भएको प्रदेश सार्वजनिक सडक तथा परिवहन पूर्वाधारको सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक सम्बन्धी प्रतिवेदन- २०७६

प्रदेश सभाको मिति २०७७ साल साउन ५ गते बसेको बैठकले प्रदेश सार्वजनिक सडक तथा परिवहन पूर्वाधारको सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक माथि दफावार छलफल गर्न यस समितिमा पठाइएकोमा सो प्रयोजनको लागि समितिको बैठक २०७७ साल कात्तिक २३, २४ र २५ गते बसेको थियो। विधेयकमा प्राप्त संशोधन समेतको आधारमा दफावार छलफल गरी विधेयकको मनसाय अझ स्पष्ट होस् भन्ने उद्देश्यले देहाय बमोजिम निर्णय गरी प्रदेश सभा नियमावलीको नियम ११९ अनुसार समितिले गरेको निर्णयको प्रतिवेदन सहितको विधेयक सभामा पेश गर्ने निर्णयानुसार यो प्रतिवेदन पेश गरेको छु।

निर्णय भएको संशोधनको विषयहरु:-

१. विधेयकको दफा ३ को उपदफा (१) को सट्टा देहाय बमोजिमको उपदफा (१) र (२) राखी उपदफा क्रम मिलाउने:-

"(१) प्रदेश सरकारले प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी प्रदेश सार्वजनिक सडकलाई देहाय बमोजिम वर्गिकरण गरिनेछ:-

- (क) प्रदेश द्रुतमार्ग,
- (ख) प्रदेश लोकमार्ग,
- (ग) प्रदेश मार्ग,
- (घ) प्रदेश सहरी मार्ग,
- (ङ) अन्य परिवहन मार्ग।

(२) उपदफा (१) अनुसारको सडकमा सडकको केन्द्र रेखादेखि दाँया बाँया दुवै तिर प्रदेश द्रुतमार्ग एक्काइस- एक्काइस मिटर, प्रदेश लोकमार्ग पन्ध्र-पन्ध्र मिटर, प्रदेश मार्ग बाह्र-बाह्र मिटर सडक सीमा तोक्नेछ। प्रदेश सहरी मार्ग र अन्य परिवहन मार्गको हकमा न्यूनतम पाँच-पाँच मिटर हने गरी आवश्यकता अनुसार हुनेछ। "

२. विधेयकको दफा ३ को उपदफा (४) पछि देहायको उपदफा (५) थप गर्ने:-

" (५). निर्माण भइ सकेको सडक क्षेत्र तोकिए बमोजिम सडकको नाममा लगत कट्टा गरिनेछ। "

३. विधेयकको दफा ४ को व्यवस्थालाई उपदफा (१) बनाई देहायको उपदफा (२) र (३) थप गर्ने:

" (२) प्रदेश सरकारले कुनै निश्चित स्थान, वर्ग, प्रकृतिको विशेष प्रभावित व्यक्ति वा समूहको लागि दिइने क्षतिपूर्ति सम्बन्धमा पुर्नवास तथा पुर्नस्थापना नीति बनाई कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ।

(३) मुआब्जा तथा क्षतिपूर्ति निर्धारण गर्दा सडक पूर्वाधार निर्माणमा बढ्ने लागत न्युन गर्न विकास भएको सडकबाट प्राप्त हुने लाभ, अधिग्रहण हुने जग्गा वा सम्पतिको प्रतिशत, पूर्ण रूपमा विस्थापन हुने परिस्थिती तथा अधिग्रहण पश्चात व्यक्तिलाई पर्ने प्रभाव समेतलाई विश्लेषण गरी गर्न सक्नेछ। "

४. विधेयकको दफा ५ मा संशोधन, उपदफा (२) को सट्टा देहायको उपदफा (२) राखेर उपदफा (३) थप गरी दफाक्रम मिलाउने:-

"(२) उपदफा १ बमोजिम प्रदेश सार्वजनिक सडकको निर्माण तथा विस्तार गर्नु अगाडि अनिवार्य रूपले प्रचलित कानून अनुसार वातावरणीय अध्ययन गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ।

(३) प्रदेश सडक निर्माण गर्दा निस्केको माटो तथा निर्माण समाग्री व्यवस्थापन, भू-ढलौट व्यवस्थापन र भू-क्षय नहुने गरी निर्माण गर्ने सम्बन्धमा मापदण्ड तथा कार्याविधि बनाइ लागू गरिनेछ। "

५. विधेयकको दफा ७ उपदफा (२) को खण्ड (क) को सट्टा देहायको खण्ड (क) राख्ने:-

"(क) निर्देशनालय, सम्बन्धित स्थानिय तहको प्रमुख वा निजले तोकेको प्रतिनिधिको उपस्थितिमा र सम्बन्धित जग्गा धनिको बीचसम्झौता भएमा सोही बमोजिम। "

६. विधेयकको दफा १० को उपदफा (१) को तेस्रो लहरमा रहेको निर्णयानुसार भन्ने शब्दको पछाडि "वातावरणीय प्रभाव न्युन गरी" भन्ने शब्द थप्ने।

७. विधेयकको दफा १४ पछि देहायको दफा १५ थप गरी पछाडि दफा क्रम मिलाउन:-

" १५. विकास कर असुल उपर गर्न सक्ने: यो ऐन लागू भएपछि निर्माण भएको सडकको दायौं बायाँ रहेको जग्गामा प्रदेश सरकारले तोकिए अनुसार विकास कर एकपटक लगाई असुल उपर गर्न सक्नेछ। "

८. दफाक्रम मिलाउदा विधेयकको दफा १६ मा संशोधन,

(क) उपदफा (१) मा रहेको "सम्बन्धित स्थानीय तहको प्रमुख वा निजको प्रतिनिधिको उपस्थिती" भन्ने वाक्यांश हटाउने।

(ख) उपदफा (२) पछि देहायको उपदफा (३) थप्ने:-

"(३) उपदफा (२) बमोजिम परेको उजुरी एक सय असी दिन भित्र निर्णय दिइ सक्नु पर्नेछ। "

९. दफाक्रम मिलाउदा विधेयकको दफा २२ को उपदफा (२) मा रहेको "अन्तिम" भन्ने शब्द हटाउने।

(सुरेश नेपाल)
सभापति

परिच्छेद- ४

४.१ निर्णय एवं निर्देशन कार्यान्वयनको अवस्था:-

समितिको बैठकका निर्णय एवं निर्देशनहरू

बैठक संख्या ३४

मिति:- २०७७/०४/०६

१. पहिला बनेको उपसमितिलाई भुगोल परिवर्तन गरी स्थलगत अध्ययनको जिम्मेवारी दिने।
२. आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय र भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालयसँग आ.व. २०७६/७७ को अबण्डा रकमको विस्तृतिकरण सूची माग गर्ने।
३. उक्त मन्त्रालयसँग मुख्यमन्त्री र मन्त्रीबीच, मन्त्री र सचिवबीच भएको कार्य सम्पादन सम्झौता एक/एक प्रति माग गर्ने।

बैठक संख्या ३५, ३६ र ३७

मिति:- २०७७/०७/२३, २४ र २५

१. प्रदेश सार्वजनिक सडक परिवहन पूर्वाधार सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक माथि दफावार छलफल गरी तपशिलको निर्णय गरियो।

निर्णय भएको संशोधनको विषयहरू:-

१०. विधेयकको दफा ३ को उपदफा (१) को सट्टा देहाय बमोजिमको उपदफा (१) र (२) राखी उपदफा क्रम मिलाउने:-

"(१) प्रदेश सरकारले प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी प्रदेश सार्वजनिक सडकलाई देहाय बमोजिम वर्गिकरण गरिनेछ:-

- (क) प्रदेश द्रुतमार्ग,
- (ख) प्रदेश लोकमार्ग,
- (ग) प्रदेश मार्ग,
- (घ) प्रदेश सहरी मार्ग,
- (ङ) अन्य परिवहन मार्ग।

- (२) उपदफा (१) अनुसारको सडकमा सडकको केन्द्र रेखादेखि दाँया बाँया दुवै तिर प्रदेश द्रुतमार्ग एक्काइस- एक्काइस मिटर, प्रदेश लोकमार्ग पन्ध्र-पन्ध्र मिटर, प्रदेश मार्ग बाह्र-बाह्र मिटर सडक सीमा तोक्नेछ। प्रदेश सहरी मार्ग र अन्य परिवहन मार्गको हकमा न्यूनतम पाँच-पाँच मिटर हने गरी आवश्यकता अनुसार हुनेछ। "

११. विधेयकको दफा ३ को उपदफा (४) पछि देहायको उपदफा (५) थप गर्ने:-
 " (५). निर्माण भइ सकेको सडक क्षेत्र तोकिए बमोजिम सडकको नाममा लगत कट्टा गरिनेछ। "
१२. विधेयकको दफा ४ को व्यवस्थालाई उपदफा (१) बनाई देहायको उपदफा (२) र (३) थप गर्ने:
 " (२) प्रदेश सरकारले कुनै निश्चित स्थान, वर्ग, प्रकृतिको विशेष प्रभावित व्यक्ति वा समूहको लागि दिइने क्षतिपूर्ति सम्बन्धमा पुर्नवास तथा पुर्नस्थापना नीति बनाई कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ।
 (३) मुआब्जा तथा क्षतिपूर्ति निर्धारण गर्दा सडक पूर्वाधार निर्माणमा बढ्ने लागत न्युन गर्न विकास भएको सडकबाट प्राप्त हुने लाभ, अधिग्रहण हुने जग्गा वा सम्पतिको प्रतिशत, पूर्ण रुपमा विस्थापन हुने परिस्थिती तथा अधिग्रहण पश्चात व्यक्तिलाई पर्ने प्रभाव समेतलाई विश्लेषण गरी गर्न सक्नेछ। "
१३. विधेयकको दफा ५ मा संशोधन, उपदफा (२) को सट्टा देहायको उपदफा (२) राख्ने र उपदफा (३) थप गरी दफाक्रम मिलाउने:-
 "(२) उपदफा १ बमोजिम प्रदेश सार्वजनिक सडकको निर्माण तथा विस्तार गर्नु अगाडि अनिवार्य रुपले प्रचलित कानून अनुसार वातावरणीय अध्ययन गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ।
 (३) प्रदेश सडक निर्माण गर्दा निस्केको माटो तथा निर्माण समाग्री व्यवस्थापन, भू-ढलौट व्यवस्थापन र भू-क्षय नहुने गरी निर्माण गर्ने सम्बन्धमा मापदण्ड तथा कार्याविधि बनाइ लागू गरिनेछ। "
१४. विधेयकको दफा ७ उपदफा (२) को खण्ड (क) को सट्टा देहायको खण्ड (क) राख्ने:-
 "(क) निर्देशनालय, सम्बन्धित स्थानिय तहको प्रमुख वा निजले तोकेको प्रतिनिधिको उपस्थितिमा र सम्बन्धित जग्गा धनिको बीचसम्झौता भएमा सोही बमोजिम। "
१५. विधेयकको दफा १० को उपदफा (१) को तेस्रो लहरमा रहेको निर्णयानुसार भन्ने शब्दको पछाडि "वातावरणीय प्रभाव न्युन गरी" भन्ने शब्द थप्ने।
१६. विधेयकको दफा १४ पछि देहायको दफा १५ थप गरी पछाडि दफा क्रम मिलाउन:-

" १५. विकास कर असुल उपर गर्न सक्ने: यो ऐन लागू भएपछि निर्माण भएको सडकको दायाँ बायाँ रहेको जग्गामा प्रदेश सरकारले तोकिए अनुसार विकास कर एकपटक लगाई असुल उपर गर्न सक्नेछ। "

१७. दफाक्रम मिलाउदा विधेयकको दफा १६ मा संशोधन,

(क) उपदफा (१) मा रहेको "सम्बन्धित स्थानीय तहको प्रमुख वा निजको प्रतिनिधिको उपस्थिती" भन्ने वाक्यांश हटाउने।

(ख) उपदफा (२) पछि देहायको उपदफा (३) थप्ने:-

"(३) उपदफा (२) बमजिम परेको उजुरी एक सय असी दिन भित्र निर्णय दिइ सक्नु पर्नेछ।"

१८. दफाक्रम मिलाउदा विधेयकको दफा २२ को उपदफा (२) मा रहेको "अन्तिम" भन्ने शब्द हटाउने।

(सुरेश नेपाल)

सभापति

बैठक संख्या ३८

मिति:- २०७८/०१/०३

१. आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा भएको आन्तरिक राजस्व स्रोत परिचालनको अवस्था, खर्च प्रवाहको स्थिती, पुरानो वक्यौताको अवस्था, समपुरक र विशेष अनुदान, वित्तीय हस्तान्तरण, रकमान्तर तथा आगामी बजेटको तयारीको अवस्थाको बारेमा आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयबाट विवरण माग गर्ने र आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयका सचिवलाई अर्थ तथा विकास समितिको बैठकमा बोलाई यथार्थ अवस्था बारे बुझ्ने।
२. भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय अन्तर्गत विभिन्न विषयगत निर्देशनालय मतहत रहेको कार्यालयहरूमा देखिएका समस्या, समधानका उपायका सन्दर्भमा भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालयका सचिव अर्थ तथा विकास समितिको बैठकमा बोलाई यथार्थ अवस्था बारे बुझ्ने।
३. प्रदेश नीति तथा योजना आयोगलाई प्रदेश निर्वाचन क्षेत्रस्तर र स्थानीय तहस्तरमा सञ्चालित बहुवर्षिय तथा अन्य आयोजनाहरूको विवरण तथा आवधिक योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था समस्या र चुनौतीको अवस्थाको बारेमा विवरण माग गर्ने।

बैठक संख्या ३९

मिति:- २०७८/०१/१२

१. बागमती प्रदेश सरकारको प्रदेश नीति तथा योजना आयोगलाई थप प्रभावकारी बनाउने तथा प्रादेशिक योजनाको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गरी प्रदेश सरकारका योजनाहरूलाई प्रभावकारी ढङ्गबाट अगाडी बढाउन आवश्यक निर्देशन दिने।

बैठक संख्या ४० र ४१

मिति:- २०७८/०१/१२

१. बागमती प्रदेश सरकार भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय अन्तर्गत रहेका निर्देशनालय तथा मातहतका कार्यालयको कामको सन्दर्भमा थप निरिक्षण सुधार आवश्यक रहेकोले त्यसका लागि प्रदेश सरकारलाई सुधारको निमित्त आवश्यक निर्देशन दिने।
२. प्रदेश सरकारको राजस्वको प्रमुख स्रोत यातायात कार्यालयको अनुगमन त्यसमा जनताले पाएका सास्तीको सन्दर्भमा प्रदेश सरकारको ध्यानाकर्षण गराउने तथा सुधारको लागि तत्काल पहल गर्न लगाउने।

बैठक संख्या ४२

बैठकको मिति-२०७८/०२/१८

निर्णयहरू:-

१. विगतको वर्षमा जस्तै यस समितिबाट यस वर्ष भरी भएका गतिविधि र क्रियाकलापलाई समेटेर वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी प्रदेश सभामा पेश गर्नु पर्ने भएकोले २०७८ जेष्ठ २९ भित्र अर्थ तथा विकास समितिमा पेश गर्ने कार्यका लागि समितिका निम्न माननीय सदस्यहरू रहेको वार्षिक प्रतिवेदन तयारी समिति गठन गर्ने।

समितिको वार्षिक प्रतिवेदन तयारी समिति

१. मा. शशिजंग थापा	संयोजक
२. मा. आङदेण्डी लामा	सदस्य
३. मा. शान्ति प्रसाद पौडैल	सदस्य
४. मा. शान्ति थिङ	सदस्य
५. मा. शोभा शाक्य	सदस्य

२. निर्णय नं. १ बमोजिम गठित समितिको बैठक आवश्यकतानुसार संख्यामा बस्न सक्नेछ।
३. वार्षिक प्रतिवेदन तयारी समितिले मिति २०७८/०२/३० गते भित्र समितिको प्रतिवेदन अर्थ तथा विकास समितिमा पेश गर्ने।
४. अर्थ तथा विकास समितिको तत्कालिन सभापति मा. सरेश नेपाल उद्योग, वन, पर्यटन तथा वातावरण मन्त्री हुनु नियुक्त हुनु भएकोमा उहाँलाई बधाई दिदै यस समितिमा नया सदस्यको रूपमा आउनु भएको मा युवराज दुलाललाई यस समितिमा स्वागत गर्ने।

५.२ निर्देशन कार्यान्वयनको अवस्था:-

- आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयसँग आ.व. २०७६/७७ मा भए गरेका रकमान्तरको विवरण प्राप्त हुन आएको ।
- आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय र भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालयसँग आ.व. २०७६/७७ को अबण्डा रकमको विस्तृतिकरण सूची माग गरी प्राप्त गरेको।
- उक्त मन्त्रालयसँग मुख्यमन्त्री र मन्त्रीबीच, मन्त्री र सचिवबीच भएको कार्य सम्पादन सम्झौता एक/एक प्रति माग गरी प्राप्त गरेको।

परिच्छेद- ५

५.१ प्रदेशको विगत बजेटको समिक्षा र आगामी बजेटका सिद्धान्त तथा प्राथमिकताहरू उपर छलफल भर्चुअल कार्यक्रम

बागमती प्रदेश सरकारको गत तीन वर्षको नीति तथा कार्यक्रम, बजेट र योजनाको पुनरावलोकन तथा संक्षिप्त समिक्षा, लैङ्गिकतथा समावेशी बजेटको सिद्धान्त, महत्व, उपादेयता र अन्तर्राष्ट्रिय तथा संवैधानिक र कानूनी दायित्व, नेपालमा बजेट तर्जुमा तथा विनियोजनको सामान्य प्रवृत्ति तथा चक्र र सभा, समिति र मा. सदस्यहरूको भूमिका (उदाहरण सहित), आगामी लैङ्गिक तथा समावेशी बजेटका आधारहरू सम्बन्धमा लैङ्गिक तथा समावेशी बजेटको दृष्टिबाट प्रदेशको विगत बजेटको समिक्षा र आगामी बजेटका सिद्धान्त तथा प्राथमिकताहरू उपर छलफल कार्यक्रम मिति २९७८/०९/११ गते भर्चुअल माध्यमबाट सचालन गरेको थियो। जसमा निम्न व्यक्तित्वहरूलाई आमन्त्रण गरिएको थियो थिए।

१. मा. मन्त्री, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय
२. प्रदेश सभाका विभिन्न समितिका माननिय सभापति तथा समितिका माननिय सदस्यहरू
३. महिला तथा सीमान्तकृत समुदायको प्रतिनिधित्व गर्ने माननीय सदस्यहरू
४. प्रदेश नीति तथा योजना आयोगका सदस्यहरू
५. प्रदेश सरकारका मुख्य सचिव तथा सचिवहरू
६. आर्थिक मामिलातथा योजना मन्त्रालयका बजेट महाशाखा प्रमुख
७. नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरू
८. स्थानीय तहका महासंघका महिला प्रतिनिधि

विज्ञको रूपमा

१. श्री कृष्णहरि बास्कोटा, पूर्व अर्थ सचिव तथा राष्ट्रिय सूचना आयोगका पूर्व प्रमुख आयुक्त
२. कमला विश्वकर्मा, संविधान सभा सदस्य तथा महिला तथा दलित अधिकारकर्मी

५.२ विज्ञको रूपमा नेपाल सरकारका पूर्व सचिव श्री कृष्णहरि बास्कोटाले प्रस्तुत गर्नु भएको कार्यपत्रमा रहेको बुँदाहरू निम्न रहेको छ।

- सुखी नेपाली, सम्बृद्ध नेपालको लक्ष्य ।
- विकासलाई समावेशी र सामाजिक न्यायमा आधारित तुल्याउने ध्येय ।
- अन्यायमा परेका, महिला, दलित र अपांगलाई न्याय प्रदान गर्ने ।
- मदिरा नियन्त्रण गर्ने प्रतिबद्धता ।
- एक घर एक धाराको कार्यक्रम ।
- बाल विकास केन्द्रका सहयोगी कार्यकर्तालाई प्रोत्साहन गर्ने नीति ।

- युवाको गौरव, जवानीमा पौरख, प्रदेशको सौरभ नारा । महिला नेतृत्व विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि गरी लैंगिक समानता र सम्मानजनक व्यवहार गर्ने नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- महिला सशक्तिकरण, उद्यमशीलता एवं सीप विकास गरी आत्मनिर्भरताका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- लैंगिक उत्तरदायी बजेट निर्माण र अडिटिंगको व्यवस्था गरिनेछ ।
- बेचबिखन र हिंसामा परेका महिलाको उद्धार गर्न सेफ होम सञ्चालन गरी रोजगारी एवं स्वरोजगारीका लागि सीप विकासका अवसर प्रदान गरिनेछ ।
- दाइजोरहित प्रदेश बनाउन सबै जनप्रतिनिधि एवं राष्ट्रसेवकले दाइजो नलिने नदिने नीति अवलम्बन गरिनेछ। सामाजिक व्यवहार सुधार ऐनलाई कडाईकासाथ पालना गराइनेछ।
- बाल कल्याण तथा संरक्षण, अपांगता एवं अशक्तता भएका व्यक्तिको अधिकार एवं हित संरक्षण, ज्येष्ठ नागरिक संरक्षण सम्बन्धी प्रदेशस्तरीय सामाजिक क्षेत्र विकास समिति गठन गरी कार्य गरिनेछ। बाल बिबाहमुक्त प्रदेश तुल्याईने। दाइजोमुक्त प्रदेश।
- महिलालाई सामाजिक र आर्थिक अधिकार दिने ।
- महिला हिंसा विरुद्ध सून्य सहनशीलता लागू गर्ने ।
- महिला र बालबालिकाको पुनस्थापन केन्द्र स्थापना गर्ने ।
- किशोरी विकास कार्यक्रम ।
- ज्येष्ठ नागरिक देश दर्शन कार्यक्रम ।
- सहयोगापेक्षी सडक मानवमुक्त। समुदायमा आधारित पुनस्थापन कार्यक्रम।
- समुदायमा आधारित पुनस्थापन कार्यक्रम ।
- बाल अधिकारका सबै पक्षहरूको सम्मान गर्दै प्रत्येक बालबालिकालाई पारिवारिक तथा सामाजिक संरक्षणको सुनिश्चितता गरिनेछ ।
- प्रदेशमा बालअधिकार संरक्षण केन्द्र, पुनस्थापना एवम् सुधार गृह संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ। संबिधानको मौलिक हक अनुसार शिक्षालाई अनिवार्य र निशुल्क तुल्याईने ।
- अल्पसंख्यक, सीमान्तकृत, अतिसीमान्तकृत, लोपोन्मुख एवं विपन्न वर्गका बालबालिकालाई दिवा खाजाको व्यवस्था गर्ने ।
- सामुदायिक विद्यालयमा महिलामैत्री शौचालय निर्माण गर्ने ।
- प्रदेशको ईच्छा, छोरी बुहारीलाई उच्च शिक्षाको नारा।

- छोरी बुहारी छात्रवृत्ति कार्यक्रम ।
- सीमान्तकृत एवं लोपोन्मुख जाति जनजातिको उत्थान कार्यक्रम । महिलाको आंग खस्ने समस्याको अपरेशन सबै अस्पतालमा गर्नुका साथै घुम्ती सेवा प्रदान गरिनेछ ।
- कुपोषण नियन्त्रणका साथै सीमान्तकृत र लोपोन्मुख जातिलाई स्वास्थ्य सेवा पुऱ्याईनेछ ।
- महिला स्वयंसेवीको संचार खर्चलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
- कोहि भोकै पर्दैन, कोहि भोकले मर्दैनको नारा ।
- उद्यमीको हात, प्रदेशको साथ नाराका साथ बेरोजगारलाई सघाईनेछ ।
- गरिब, विपन्न, महिला, दलितलाई जीवनयापनमा सहयोग पुग्ने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईनेछ । एक घर एक धारा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- बालबालिकाको शिक्षा पाउने हकको सुनिश्चितता गरिनेछ ।
- अपांगताका लागि सुबिधा सम्पन्न विशेष विद्यालय स्थापना गरिनेछ ।
- बागमती प्रदेशको ईच्छा, छोरी बुहारीलाई शिक्षा नारामा काम गरिनेछ ।
- सम्बृद्धिको लागि युवाको क्रियाशीलता, हातमा सीप र दिमाखमा उद्यमशीलताको ध्येय रहेको ।
- एकहजार खरको छानालाई जस्ताको छानामा रूपान्तरित गरिनेछ ।
- साक्षार बागमती प्रदेश । प्रदेश र स्थानीय तहको एउटै शन्देश, बालविवाह मुक्त हाम्रो प्रदेश ।
- बागमती प्रदेशको सरोकार : महिलालाई अबसर र अधिकार नारा ।
- एकल तथा सामाजिकरूपमा पछाडि परेका महिलाहरुको सशक्तिकरण गर्न लैगिंक समानता, समावेशीकरण तथा सामाजिक न्यायको सुनिश्चितता गरिनेछ ।
- लैगिंक तथा यौनिक अल्पसंख्यकको संरक्षण गरिनेछ ।
- लैगिंक हिंसा बिरुद्ध सून्य सहिष्णुताको नीति अबलम्बन गरिनेछ ।
- बेचबिखनमा परेकालाई सेलटरमा राख्ने तथा स्वआर्जनमा सघाईनेछ । ग्रामीण क्षेत्रमा लगानी हुने सरकारी रकम ।
- ग्रामीण क्षेत्रको आय आर्जनमा सघाउ पुऱ्याउने कार्यक्रमका रकम ।
- ग्रामीण क्षेत्रमा क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरुका रकम ।
- सामाजिक क्षेत्रमा लगानी गरिने रकम ।
- सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमहरु विशेषगरी शिक्षा, स्वास्थ्य आदिका रकम ।
- सामाजिक परिचालनका लागि गरिने सरकारी रकम ।

- स्थानीय तहलाई जाने अनुदानका रकम ।
- गरिबी निवारणमा केन्द्रित सरकारी रकम ।

५.३ यस कार्यक्रममा तपशिल बमोजिमका बागमती प्रदेश सभाका अर्थतथा विकास समितिका माननीय सभापति तथा सदस्यहरु लगायत अन्य विभिन्न व्यक्तित्वहरुको सहभागीता रहेको थियो।

क्र.स.	नाम	पद
१.	मा. सरेश नेपाल	सभापति
२.	मैना अछामी	प्रदेश सभा सदस्य
३.	रजनि अमात्य	प्रदेश सभा सदस्य
४.	देवकी श्रेष्ठ	प्रदेश सभा सदस्य
५.	शोभा शाक्य	प्रदेश सभा सदस्य
६.	भावना सुवेदी	प्रदेश सभा सदस्य
७.	आशा माया तामाङ	प्रदेश सभा सदस्य
८.	शान्ती थिङ	प्रदेश सभा सदस्य
९.	गोमा	प्रदेश सभा सदस्य
१०.	सरस्वती बाटी	प्रदेश सभा सदस्य
११.	रिता माझी	प्रदेश सभा सदस्य
१२.	जिवन डगोल	प्रदेश सभा सदस्य
१३.	सिता लामा	प्रदेश सभा सदस्य
१४.	गिता वाग्ले	प्रदेश सभा सदस्य
१५.	पार्वती सिलवाल	प्रदेश सभा सदस्य
१६.	कमला सुवेदी	प्रदेश सभा सदस्य
१७.	परासर खरेल	सचिव अर्थ तथा विकास समिति
१८.	यमुना कडेल	प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
१९.	यज्ञप्रसाद ढुगेल	सचिव सामाजिक विकास मन्त्रालय
२०.	कृष्णहरि बास्कोटा	विज्ञ
२१.	कमला विश्वकर्म	विज्ञ
२२.	राज बहादुर	PSP,UNDP
२३.	यमबहादुर किसन	PSP,UNDP
२४.	प्रमिता योन्जन	PSP,UNDP
२५.	बेद ढकाल	PSP,UNDP

परिच्छेद — ६
निश्कर्ष र सुझाव

६.१ निश्कर्ष

प्रदेश मन्त्रिपरिषदका सदस्यहरूले प्रदेश सरकारको तर्फबाट बैठकमा समय समयमा दिएका आश्वासनहरूलाई पुरा गर्न प्रदेश सरकारद्वारा के कस्ता सदस्यहरू उठाईएका छन् सो सम्बन्धमा अध्ययन गरी समन्वयित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिन बैठकमा प्रतिवेदन पेश गर्ने उद्देश्यले यस उपसमितिको गठन भएको सन्दर्भमा संसदको विषयगत समितिलाई सानो संसद अर्थात मिनि पार्लियामेण्ट पनि भनिन्छ । समितिले संसद र सभाकै कार्य गर्दछ, समितिहरूले सरकारको कामकारवाहीको watchdog को रूपमा पनि कार्य गर्दछ । संसदीय समितिले दलिय आग्रह भन्दा माथी उठेर छलफल गर्नुपर्दछ जसले सरकारको काम गर्ने शैलीमा परिवर्तन ल्याउँछ । आफ्ना वचनवद्धता र आश्वासनप्रति समयमै सचेत बनाउँछ । समितिमा विषयको गहन एवं बहुआयामिक छलफल हुने हुँदा सम्बन्धित मन्त्री र मन्त्रालयका सचिवलाई समेत बैठकमा बोलाई समयमा काम हुन नसक्नुका कारण सोध्न सकिने र आफ्ना सुझाव र निर्देशन दिन सक्ने अधिकार विषयगत समितिलाई रहन्छ । सरकारको नीति तथा कार्यक्रम वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम र सभाको बैठकमा शुन्य समय, विशेष समयमा प्रश्नोत्तर कार्यक्रमको सिलसिलामा व्यक्त सरकारको भनाईलाई बारम्बार झकझकाउन सकिने हुँदा सभाप्रति जनताको विश्वास बढाउन मद्दत पुग्न जान्छ । संसदीय निगरानीमा नीतिगत निगरानी, स्थलगत भ्रमण एवं निगरानी आदि पर्दछन् । समितिले आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रका मन्त्रालय, विभाग र निकाय अन्तर्गत वार्षिक, अल्पकालिन एवं दीर्घकालिन विकास कार्यक्रम, परियोजनाका सम्बन्धमा विषयगत मन्त्री एवं पदाधिकारीबाट प्रस्तुत गर्न लगाउने, समितिमा आमन्त्रण गर्ने र यथोचित निर्देशन दिने गर्नाले सरकारी आश्वासन पुरा गर्न मद्दत पुग्न जान्छ । यस्ता कार्यले संसदको प्रभावकारिता समेत बृद्धि भई जनविश्वास कायम राख्न सहयोग पुग्न देखिन्छ ।

६.२ सुझाव

- १) नीति तथा योजना आयोगले दश बीस र पचास वर्षे गुरुयोजना तत्काल तयार गर्नुपर्ने ।
- २) सार्वजनिक निजि साझेदारी, सहकारी सम्बन्धी ऐनको मर्म अनुरूप प्रदेशको नीति तत्काल लागु गर्नुपर्ने ।
- ३) सवारी साधन नविकरण र सवारी चालक अनुमति पत्र अनलाइन प्रणालीलाई सर्वसुलभ बनउनुपर्ने ।
- ४) जलविद्युत उत्पादनमा सरकारको ध्यान केन्द्रित हुनुपर्ने ।

- ५) सडकका घुम्ती सुधार, दुरी छोट्याउने र स्तरोन्नती जस्ता कार्य तत्काल अगाडि बढाउनुपर्ने।
- ६) सडक दुर्घटनालाई न्युनिकरण गर्न प्रदेश सरकारबाट कार्य अगाडि बढाउनुपर्ने।
- ७) प्रदेश भित्रका स्थानमा मोटरेवल पुलको निर्माणको कार्य अगाडि बढाउनुपर्ने।
- ८) इलेक्ट्रिक मास ट्रान्जिट प्रणालीलाई सिघ्र संचालनमा ल्याउनुपर्ने।
- ९) एकिकृत योजना बहु शहरी विकास मापदण्ड, स्मार्ट सिटी, भवन सम्बन्धी मापदण्ड बनाई तत्काल कार्यान्वयन गरिनु पर्ने।
- १०) अति सुख्खा क्षेत्रका वस्तिमा तत्काल खानेपानीको व्यवस्था मिलाउनुपर्ने एक घर एक धारा जस्तो कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि बजेट विनियोजन गरी कार्यान्वयनमा प्राथमिकता दिनुपर्ने।
- ११) भिमफेदी-कुलेखानी सुरुङ्ग मार्गको कार्य तत्काल शुरू गरिनुपर्ने।
- १२) हेटौडा, फाखेल-फर्पिङ सडक खण्डको स्तरोन्नती कार्यलाई तदारुकताका साथ कार्य अघि बढाउन प्रयास बजेटको व्यवस्था मिलाई ठेक्का कार्यलाई छिटो छरितो बनाउनुपर्ने।
- १३) जिल्ला सदरमुकाम तथा नजिकको लोकमार्गबाट स्थानीय निकायको केन्द्रसम्मको सडक स्तरोन्नती कार्यहरू यसै वर्ष सम्पन्न हुने गरी कार्य अगाडि बढाउनुपर्ने।
- १४) परियोजना बैंक निर्माण गर्ने कार्य तत्काल गरिनुपर्ने।
- १५) नीति तथा योजना आयोगलाई अधिकार सम्पन्न बनाई जनशक्ति समेत पर्याप्त गर्ने व्यवस्था मिलाउने।
- १६) प्रदेश सरकार र स्थानीय निकाय बीच विकास निर्माण कार्यमा समन्वयको लागि संयन्त्रलाई क्रियाशिल बनाउनु पर्ने।
- १७) अनुगमन मुल्यांकन प्रणालीलाई क्रियाशिल बनाई प्रदेश सांसदको समेत भूमिका बृद्धि गर्नुपर्ने।
- १८) संघीय सरकार मातहत रहेका योजना/आयोजनाहरू प्रदेश मातहत ल्याउनुपर्ने।
- १९) आयोजनाको प्रकृति अनुसार आयोजना प्रमुखसंग कार्य सम्पादन संज्ञौता गर्ने अभ्यासको थालनी तत्काल गर्ने।

६.३ कार्य सम्पादनमा देखिएका समस्या:-

- आवश्यक ऐन नियम तथा कार्यविधिहरू तयार नहुनु
- प्रदेश सरकारको गतिशिलतामा कमी
- प्रदेशको नामाकरण र राजधानीको विषयले विकासका कार्यमा प्रभाव पर्नु
- साझा अधिकारका विषयमा अझै पनि द्विविधामा पर्नु
- नीजि क्षेत्र को लगानीलाई विश्वस्त तुल्याउन नसकिएको लगानीको सुरक्षामा समस्या
- पूर्वाधारका क्षेत्रमा समयमै डि.पि.आर. नक्साङ्कन र ठेक्का नभएकोले निर्माण कार्यमा ढिलाई हुँदै जानु ।

- समयमै बजेटको अख्तियारी नजानु
- दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको अभावले कार्य सम्पादनमा समस्या परेको
- निकाय निकाय बीच समन्वयको अभाव
- संघीय सरकार अन्तर्गतका निकायहरू पूर्ण रूपमा प्रदेश मातहत आउन नसक्नु
- प्रदेश नीति तथा योजना आयोगलाई सक्षम र निष्पक्ष बनाउन नसक्नु
- समानुपातिक र आवश्यकताको आधारमा योजना/आयोजनाहरू छनौट नहुनु
- संघीय सरकारको मुख ताक्ने प्रवृत्ति कायमै रहनु
- कार्यालय र संगठनको व्यवस्थापन एवं पुनरसंरचना हुन नसक्नु
- कोरना भाइरस (Covid-19)को कारण पुरै विश्व आक्रान्त भएको अवस्थामा नेपालमा पनि यसको ठूलो प्रभाव परी लामो समयदेखि देश ठप्प भई सम्पूर्ण क्रियाकलाप बन्द हुनु,
- प्रथम र दोस्रो चौमासिक अवधिमा योजनाका काममा तिव्रता नआई अन्तिम चौमासिकमा खर्च गर्ने प्रवृत्ति बढ्नु।

अनुसूची १

समितिको कार्य क्षेत्रमा पर्ने मन्त्रालय तथा निकायहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार

आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयका कार्य

१. प्रदेशको आर्थिक अवस्थाको विश्लेषण तथा आर्थिक नीतिको तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
२. प्रदेशस्तरको आर्थिक स्रोतको बाँडफाँड, लगानी, प्रक्षेपण र वित्तीय व्यवस्थापन,
३. प्रादेशिक वित्त सन्तुलन सम्बन्धी नीति तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
४. संघको स्वीकृतिमा वैदेशिक सहयोग, वैदेशिक ऋण र अनुदान प्राप्ति, उपयोग, लेखाङ्कन र प्रतिवेदन,
५. प्रदेश स्थित सरकारी सम्पत्तिको एकिकृत विवरण र सरकारी बाँकी रकमको लगत तथा असुल उपर,
६. प्रदेशस्तरिय विकास नीति, प्राथमिकता, आवधिक तथा क्षेत्रगत योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मुल्यांकन,
७. राष्ट्रिय तथा अन्तर प्रदेश विकास आयोजनाको समन्वय र सशर्त अनुदानको सदुपयोग,
८. प्रदेश राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानूनको तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
९. प्रदेश सार्वजनिक खर्च सम्बन्धी नीतिको तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन तथा स्थानीय तह अनुदान,
१०. संघीय नीति अनुरूप सहवित्तियकरण,
११. प्रदेश आर्थिक कार्यविधि सम्बन्धी नीति तथा कानूनको निर्माण, कार्यान्वयन र नियमन,
१२. प्रदेश विनियोजन ऐन तथा प्रदेशको बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन, नियमन र आर्थिक अनुशासन,
१३. प्रदेश संचित कोषको संचालन तथा व्यवस्थापन र प्रदेश लेखा नियन्त्रण एवं व्यवस्थापन,
१४. प्रदेश पुरक अनुमान तथा पेशकी खर्च र प्रदेश आकस्मिक कोष व्यवस्था,
१५. प्रदेश सरकारी लगानी र लाभांशको लेखा व्यवस्थापन,
१६. प्रदेशगत विनियोजन, राजस्व, धरौटी, कार्य संचालन कोष र अन्य सरकारी कोष तथा सम्पत्तिको एकिकृत विवरण र लेखा परिक्षण,
१७. घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर, पर्यटन शुल्क, कृषि आयमा कर, सेवा शुल्क, दस्तुर र दण्ड जरिवाना संकलन, बाँडफाँड र उपयोग सम्बन्धी नीति तथा कानून तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
१८. संघीय कानून अनुसार प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी र शुल्क संकलन, नियमन र हस्तान्तरण,
१९. राजस्व चुहावट नियन्त्रण सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
२०. संघसंगको अन्तरसरकारी वित्तीय सम्पर्क, सम्बन्ध र सहकार्य,

२१. तथ्यांक, सूचना प्रणाली तथा अभिलेख व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रादेशिक नीति, कानून, मापदण्ड एवं योजना, कार्यान्वयन र नियमन तथा संघ र स्थानीय तहसंग सहयोग, समन्वय र सहकार्य,
२२. बीमा र बीमा व्यवसायको संचालन, व्यवस्थापन, प्रवर्द्धन तथा विस्तार र नियमन,
२३. प्रदेशस्तरका सार्वजनिक संस्थान, वित्तीय संस्था, समिति, प्रतिष्ठान तथा कम्पनि आदिको संचालन, व्यवस्थापन सुधार र नियमन,
२४. आर्थिक विकासमा निजी, सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रसंगको समन्वय र सहकार्य ।

भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालयका कार्य

१. प्रदेशस्तरको उर्जा, विद्युत, सिंचाई, खानेपानी, जल उत्पन्न प्रकोप (नदी तथा पहिरो) व्यवस्थापन सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान नीति तथा कानून मापदण्ड गुरुयोजना योजना तथा आयोजना निर्माण कार्यान्वयन संचालन मर्मत संभार, समन्वय र नियमन,
२. प्रदेशस्तरमा उर्जा, विद्युत, सिंचाई तथा खानेपानी सम्बन्धी गुणस्तर र सेवा शुल्कको आधार निर्धारण र नियमन,
३. उर्जा, विद्युत, सिंचाई सेवा विस्तारमा निजी क्षेत्रको सहभागिता र लगानी प्रवर्द्धन सम्बन्धी नीति तथा मापदण्ड निर्धारण र नियमन,
४. राष्ट्रिय जलस्रोत नीति र संघीय योजना बमोजिम प्रदेश सीमाका नदीका जलउपयोग सम्बन्धी आयोजनाको पहिचान, निर्माण, संचालन, संभार र व्यवस्थापन,
५. प्रदेश भित्रको जलस्रोत उपयोग तथा नदी संरक्षण सम्बन्धी योजना तथा गुरुयोजना तर्जुमा कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मुल्यांकन,
६. प्रदेश भित्रको जलस्रोत उपयोग हुने आयोजनाहरूको अध्ययन, सर्वेक्षण तयारी, कार्यान्वयन, अनुगमन र संचालनमा समन्वय,
७. प्रदेशस्तरमा जलाधार संरक्षण तथा जलउपयोग नीतिको तर्जुमा तथा कार्यान्वयन प्रविधि विकास र व्यवस्थापन,
८. मौसम र जल मापन संचार व्यवस्थापन,
९. जलगुण तथा वायुगुण सम्बन्धी प्रयोगशाला व्यवस्थापन,
१०. प्रदेश भित्रको सवारी दर्ता र नविकरण चालक अनुमति र नविकरण,
११. प्रदेश भित्र सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति मापदण्ड गुणस्तर र भाडा दर निर्धारण र अनुगमन तथा नियमन,
१२. वातावरणमैत्री, अपाङ्गमैत्री र लैङ्गिकमैत्री यातायात प्रणालीको प्रवर्द्धन,
१३. प्रदेश तहमा यातायात सुरक्षा र सवारी प्रदुषण नियन्त्रण सम्बन्धी योजना निर्माण र कार्यान्वयन,
१४. रज्जुमार्ग जलमार्ग लगायत बैकल्पिक यातायात प्रविधिको प्रवर्द्धन, संभाव्यता अध्ययन, आयोजना कार्यान्वयन संचालन र व्यवस्थापन,

१५. प्रदेश लोकमार्ग, सडक पुल, झोलुङ्गे पुल सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड तथा योजना तर्जुमा र निर्माण स्तरोन्नती मर्मत संभार तथ्यांक व्यवस्थापन सडक प्रविधि सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान, यातायात सुरक्षा कार्यान्वयन र नियमन तथा सडक अधिकार क्षेत्र (राइट अफ वे) को संरक्षण,
१६. प्रदेशस्तरका सरकारी कार्यालयहरूको भौतिक व्यवस्थापन र निर्माण सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
१७. प्रदेश मुख्यमन्त्री, सभामुख, मन्त्री, उपसभामुख, प्रमुखसचिव तथा सचिवहरूको निवास व्यवस्थापन,
१८. प्रदेश भित्रको सहरी विकास योजना तर्जुमा, सहरी पूर्वाधार निर्माण संचालन, मर्मत संभार र आवास तथा भवन सम्बन्धी योजनाहरूको कार्यान्वयन र मार्ग निर्देशन,
१९. प्रदेश भित्र उपयुक्त भवन निर्माण प्रविधिको प्रवर्द्धन,
२०. प्रदेशस्तरमा राष्ट्रिय भवन संहिताको कार्यान्वयन र नियमन,
२१. प्रदेशको राजधानी र प्रादेशिक सहरको विकास योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, संशोधन र पूर्वाधार निर्माण,
२२. सुरक्षित बसोबास, जग्गा एकिकरण (ल्याण्डपुलिङ्ग) घर एकिकरण (हाउसपुलिङ्ग) सम्बन्धी नीति तर्जुमा र कार्यान्वयन,
२३. प्रदेशस्तरको खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धी प्रादेशिक नीति कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा र कार्यान्वयन, सेवा शुल्क निर्धारण योजना/आयोजना कार्यान्वयन तथा संचालन संभार र नियमन,
२४. खानेपानी तथा सरसफाई सेवा विस्तारमा नीजि क्षेत्रको सहभागिता प्रवर्द्धन सम्बन्धी नीति तथा मापदण्ड तर्जुमा कार्यान्वयन र नियमन,
२५. सर्वसाधारणलाई स्वच्छ खानेपानीको उपलब्धता र खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छतामा पिछडिएको वर्गको पहुँचको सुनिश्चतता ।

प्रदेश नीति तथा योजना आयोगको कार्य

१. दीर्घकालिन सोच तथ्यपरक नीति तथा योजना तर्जुमा गर्ने,
२. प्रदेश विकास नीति योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन अनुगमन र प्रभाव मुल्यांकन गर्ने,
३. प्रदेश र स्थानीय तहको विकास सम्बन्धी नीति तथा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा समन्वय सहयोग र सहजीकरण गर्ने,
४. प्रदेशस्तरको विकास नीति तथा कार्यक्रमको अध्ययन अनुसन्धान तथा अन्वेषण गर्ने,

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको कार्य

- १.क) संविधान र कानून वमोजिम संघीय सञ्चित कोषबाट संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकार बीच राजश्वको बाँडफाँड गर्ने विस्तृत आधार ढाँचा निर्धारण गर्ने,

- ख) संघीय सञ्चित कोषबाट प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने समानीकरण अनुदान सम्बन्धमा सिफारिस गर्ने,
- ग) राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रम, मानक, पूर्वाधारको अवस्था अनुसार प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने सशर्त अनुदानको सम्बन्धमा अध्ययन अनुसन्धान गरी आधार तयार गर्ने,
- घ) प्रदेश सञ्चित कोषबाट प्रदेश र स्थानीय सरकार बीच राजश्वको बाँडफाँड गर्ने विस्तृत आधार र ढाँचा निर्धारण गर्ने,
- ङ) संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारको खर्च जिम्मेवारी पूरा गर्ने र राजश्व असुलीमा सुधार गर्नुपर्ने उपायहरूको सिफारिस गर्ने,
- च) समष्टिगत आर्थिक सूचकहरूको विश्लेषण गरी संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारले लिन सक्ने आन्तरिक ऋणको सीमा सिफारिस गर्ने,
- छ) संघ र प्रदेश सरकारको राजश्व बाँडफाँड आधारको पुनरावलोकन गरी परिमार्जनको सिफारिस गर्ने,
- ज) प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहको लगानी तथा प्रतिफलको हिस्सा निर्धारणको आधार तय गरी सिफारिस गर्ने,
- झ) प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँड सम्बन्धी विषयमा संघ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय तह तथा स्थानीय तहहरू बीच उठ्न सक्ने संभावित विवादको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यसको निवारण गर्न समन्वयात्मक रूपमा काम गर्न सुझाव दिने ।
२. राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँड गर्दा सो संग सम्बन्धित वातावरणिय प्रभाव मुल्यांकन सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन र अनुसन्धान गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्नेछ ।
३. राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार, प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा वा राजश्वको बाँडफाँड गर्दा अपनाउनु पर्ने विस्तृत आधार, आयोगका पदाधिकारीहरूको सेवाका शर्त लगायत अन्य व्यवस्था संघीय कानून वमोजिम हुनेछ ।

अनुसूची २

स्थलगत अनुगमनका क्रममा निरिक्षण गरिएका योजनाहरू सोको प्रतिवेदन र त्यैहाको फोटोहरू

- बालुवाटार फाँट मुहान सिंचाइ आयोजना, धादिङ
- समनटार सिंचाइ योजना, धादिङ,
- गजुरी गाउँपालिका, धादिङ,
- परेवाटार सिंचाइ योजना, धादिङ
- खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय, धादिङ ,
- पूर्वाधार विकास कार्यालय नुवाकोट,
- जलस्रोत तथा सिंचाइ विकास सव-डिभिजन, रसुवा।

अनुगमन तथा निरिक्षण प्रतिवेदन-

उपसमितिद्वारा भएको स्थलगत अनुगमन/निरिक्षण सम्बन्धी भएको कार्यको प्रतिवेदन

पृष्ठभूमि

प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को दफा १४६ बमोजिम प्रदेश सरकारबाट भए गरेका काम कारवाहीको अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी आवश्यक निर्देशन र राय सुझाव सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नु अर्थ तथा विकास समितिको दायित्व हो । यसै सिलसिलामा प्रदेश सरकारका विभिन्न संयन्त्रले आफ्नो प्रदेशको विकास निर्माणको कार्यलाई पारदर्शी, भ्रष्टचारमुक्त, गुणस्तरयुक्त, निष्पक्ष र विवादरहित ढंगले सहजरूपमा अगाडी बढाएको छ वा छैन भन्ने कुराको समेत अनुगमन गरिएको थियो ।

अर्थ तथा विकास समितिले प्रदेश सभा नियमावलीले मार्गनिर्देश गरेको क्षेत्राधिकार भित्र रहि आफ्ना काम कर्तव्य नियमित रूपमा गर्दै आएको छ । प्रदेश सरकार अन्तर्गतका आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय र भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालयसँग सम्बन्धित विषयहरूलाई समितिमा ल्याई पर्याप्त छलफल गर्ने, प्रदेश भित्रका विविध आर्थिक तथा निर्माणका क्षेत्रमा सरकारलाई सुझाव दिने, योजना निर्माण,कार्यान्वयन लगायतका प्रक्रियाहरूमा सरोकारवाला निकायका प्रतिनिधीहरूसँग पर्याप्त छलफल गर्ने कार्य समेत अर्थ तथा विकास समितिले गर्दै आएको छ ।

प्रदेश सभा अन्तर्गतको अर्थ तथा विकास समितिले प्रदेश सरकार, स्थानीय निकाय तथा जिल्ला स्थित कार्यालयबाट सञ्चालित योजना/आयोजनाको वर्तमान अवस्थाको बारेमा सरोकारवाला निकायहरूसँग प्रत्यक्षरूपमा छलफल तथा संम्भव भएसम्म योजना/आयोजनाको बस्तुस्थिती बारे स्थलगत अनुगमन गर्ने उद्देश्यले अर्थ तथा विकास समितिको मिति २०७७।०४।०६ गतेको

बैठकको निर्णयानुसार उपसमितिहरू निर्माण भई कार्यक्षेत्र समेत विभाजन गरि क्षेत्राधिकार सहित अनुगमन तथा छलफलको जिम्मेवारी तोकिएको थियो ।

योजना अनुगमन उप समितिमा रहनुहुने माननीय सदस्यहरू र कर्मचारीको नामावली

क्र.स	नाम थर	पद
१.	मा.शशिजंग थापा	संयोजक
२	मा.आङ देण्डी लामा	सदस्य
३	मा. दिनेश महर्जन (दिपेश)	सदस्य
४	मा.मीना ज्ञवाली नेपाल	सदस्य
५	मा.लक्ष्मण लम्साल	सदस्य
६	परासर खरेल	समिति सचिव
७	बिनोद अमात्य	उपसचिव
८	श्यामकृष्ण श्रेष्ठ	सहायक मर्यादापालक

कार्यक्षेत्र

अर्थ तथा विकास समिति अन्तर्गत बनेको उपसमिति कार्यक्षेत्र अन्तर्गत ३ वटा जिल्लाका जिल्लास्थित कार्यालयहरू र स्थानीय निकायहरू तोकिएको थियो ।

१. रसुवा,
२. धादिङ्ग,
३. नुवाकोट ।

अध्ययनको उद्देश्य

यस अवलोकन/अनुगमन कार्यक्रमको मूल उद्देश्य निम्नानुसार रहेका छन्।

- प्रदेश सरकार मातहत रहेका कार्यालय र स्थानीय निकायबाट सञ्चालित योजना/कार्यक्रमहरूको बस्तुस्थिति बारे जानकारी लिने।
- प्रदेश सरकार अन्तर्गतका योजना/कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनका क्रममा देखिएका कठिनाईहरूको पहिचान तथा समाधान गर्ने उचित उपाय पहिल्याउने।
- योजनाका काम कारबाहीप्रति भएका अनियमितता, दुरुपयोग तथा लापरबाहीप्रति स्थानीय निकाय र कार्यालयहरूलाई सजग गराउने।
- प्रदेश सरकार मार्फत विनियोजित रकमको खर्चको यथार्थ अवस्था बारे विवरण संकलन गर्ने।
- स्थानीय निकायहरूमा आगामी बजेट तथा अन्य कार्यक्रमहरूमा प्रदेश सरकारप्रतिका अपेक्षित धारणाहरू बुझ्ने।

- प्रदेश सरकार मार्फत भएको बजेट निकासी तथा स्थानीय निकायले खर्च गर्ने सन्दर्भमा भोग्नु परेका कठिनाईको अवस्था बारे जानकारी लिने ।
- स्थानीय निकायलाई तोकिएका योजनाको बस्तुस्थिति पत्ता लगाई भावी कार्यदिशा पत्ता लगाउने ।
- स्थानीय निकायबाट प्राप्त हुने राजश्व बाँडफाँडको रकम दाखिला गरे नगरेको जानकारी लिने ।

योजना तथा कार्यक्रमको अनुगमनको विधि

- प्रदेश सरकार भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय अन्तर्गतका जिल्लास्थित कार्यालयका प्रमुख सहितको सहभागितामा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरियो ।
- प्रत्येक निकायबाट भएको उपस्थितिका आधारमा योजना तथा कार्यक्रम विषयक छलफल केन्द्रित भएको थियो ।
- प्रत्येक कार्यालयका कार्यालय प्रमुख र स्थानीय निकायका पदाधिकारी तथा स्थानीय निकायका प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतबाट योजना कार्यान्वयनको अवस्थाको बारेमा कार्यालयगत विवरण माग गरिएको थियो ।
- सरोकारवाला निकायको प्रत्यक्ष सहभागिता सहितको अन्तरक्रियाका साथै सञ्चार माध्यम मार्फत प्राप्त तथ्यांकहरूका आधारमा प्रदेश सरकार मार्फतका योजना तथा कार्यक्रम विषयक जानकारी संकलन गरिएको थियो ।

योजना तथा कार्यक्रम अध्ययनको सिमा

- छोटो अवधि भित्र तोकिएका जिल्लाहरूमा गई अध्ययन अनुसन्धान गर्नुपर्ने,
- बजेट अभावमा स्थलगत योजना/कार्यक्रमको अनुगमन गर्नुपर्ने,
- दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको अभावमा स्थलगत योजना/कार्यक्रमको अनुगमन गर्नुपर्ने,
- पर्याप्त समय नदिई स्थानीय निकाय/जिल्लास्थित कार्यालय बाट उपसमितिले तोकिएको ढाँचामा विवरण संकलन गर्नुपर्ने अवस्था,
- तोकिएको बजेट सिमा भित्र रहि सञ्चालित योजनाहरूको अनुगमन तथा छलफल कार्यक्रमको प्रभावकारिता खोजिनुपर्ने अवस्था ।

स्थलगत रूपमा अनुगमन गरेका निकायहरूको नामावली

- जलस्रोत तथा सिंचाइ डिभिजन धादिङ्ग,
- पूर्वाधार विकास कार्यालय नुवाकोट,
- गजुरी गाउँपालिका धादिङ्ग,
- जलस्रोत तथा सिंचाइ सव डिभिजन रसुवा ।

प्रदेश अन्तर्गतका योजना/बजेट कार्यान्वयनका क्रममा सम्बन्धित कार्यालय र स्थानीय निकायबाट औल्याईएका समस्याहरु,

- भौगोलिक विकटताले गर्दा वर्षामा विशेष समस्या ।
- नयाँ योजना राख्दा सभैको लागि बजेट राख्नु पर्ने ।
- सरकारी दररेट र बजारमा चलेको दररेटमा रहेको असमानता ।
- विभिन्न कार्यालयमा दरबन्दी अनुसार कर्मचारी नभएको ।
- विभिन्न स्थानमा स्थायी संरचना निर्माण नहुदाँ योजना अघि बढाउन समस्या ।
- प्रदेशको कार्यविधि ढिलो आई बजेट कार्यान्वयनमा स्थानीय निकायमा असहजता सिर्जना भएको ।
- प्रदेश र स्थानीय निकायबीच सञ्चार समन्वयको अभावमा योजनाहरूमा दोहोरापन तथा बजेट निकाशा बारेको जानकारी ढिलो हुने गरेको ।
- बजेट निर्माण प्रकृत्यामा प्रदेश र स्थानीय निकाय बीच पर्याप्त समन्वयको अभाव रहेको ।
- उपभोक्ता समिति मार्फत स्थानीय निकायमा सञ्चालन भएका विकास गतिविधि पारदर्शी तथा प्रभावकारी हुन नसकेको गुनासो रहेको ।
- प्रदेश सरकार बाट स्थानीय तथा कार्यालयहरूलाई बजेट अख्तियारी ढिलो प्राप्त भएको ।
- प्रदेशको बजेट खर्च गर्न स्थानीय निकायलाई लामो प्रकृत्याका कारण असहजता भएको ।
- कर्मचारी समायोजन प्रक्रियाका कारण कार्य सम्पादनमा कठिनाई भएको ।
- पर्याप्त र दक्ष कर्मचारीको अभाव रहेको ।
- लागत सहभागितालाई प्रदेशले कम महत्व दिदा स्थानीय निकायमा प्रदेश अन्तर्गतका योजना/कार्यक्रम कार्यान्वयनमा कठिनाई देखिएको ।
- स्थानीय निकायलाई सार्वजनिक जग्गा प्राप्ति तथा भवन निर्माणमा कठिनाई रहेको ।
- एकै योजनामा प्रदेश र स्थानीय निकायको बजेट विनियोजन हुने अवस्था ।
- प्रदेश र स्थानीय निकाय बीच करका विषयबस्तुमा दोहोरोपना रहेको ।
- प्रदेशको आफ्नै प्राविधिक जनशक्तिको अभावका कारण स्थानीय तहका प्रादेशिक योजनाहरूको कार्यान्वयनमा समस्या रहेको ।
- DPR बिना नै योजना तथा कार्यक्रम बजेटमा राखिएको ।
- एकै प्रकृतिको बजेट, कतै एक बर्षे कतै बहुबर्षे रहेको ।
- नियमित मर्मत संहारको लागि बजेटको आवश्यकता ।
- आयोजनाको सम्पन्न गर्न प्रदेश सरकारलाई ध्यानाकर्षण गर्न नपुगेको ।
- भौगोलिक विकटताले गर्दा वर्षामा विशेष समस्या ।
- प्रदेश र स्थानीय निकायबीच योजनाःकार्यक्रम तर्जुमाका क्रममा पर्याप्त समन्वयको अभाव देखिएको ।
- DPR अनुरूप बजेट विनियोजन हुन नसकेको ।

प्रदेश अन्तरगतका योजना/बजेट कार्यान्वयनका क्रममा स्थानीय निकाय र कार्यालयबाट प्राप्त सुझावहरू

- प्रदेश सरकारको बजेट सिलिङ समयमै आउनु पर्ने।
- प्रदेशले ठूला योजना तर्फ मात्र केन्द्रित रहनुपर्ने।
- दरबन्दि अनुसारको कर्मचारीको व्यवस्थापन तुरुन्त गरिनुपर्ने।
- स्थानीय तहको प्रोजेक्ट बैक प्रदेशले माग गरी प्रदेशको बजेट निकाशा गरिनुपर्ने।
- बजेट निर्माण गर्दा प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार बीच पर्याप्त समन्वय हुनुपर्ने।
- जनताको माग र आवश्यकताको आधारमा योजना छनौट गरिनुपर्ने।
- उपभोक्ता समितिका काम कारबाही पारदर्शी र जिम्मेवारीपूर्ण बनाईनुपर्ने।
- योजना छनौटमा स्थानीय र प्रदेशका बीच पर्याप्त समन्वय हुनुपर्ने।
- बजेट निकाशा चाँडै हुनुपर्ने।
- साझेदारी मोडेलमा काम गरिनुपर्ने।
- आर्थिक वर्षको अन्त्यमा जथाभावी रकम रकमान्तर गर्ने परिपाटी अन्त्य गरिनुपर्ने।
- प्रदेशले पूँजीगत कार्यक्रमहरूलाई जोड दिनुपर्ने।
- जनसहभागितामुलक योजनालाई प्रदेश सरकारले महत्व दिईनुपर्ने।
- प्रदेशका योजनाहरू क्रमागत रूपमा राखिनु उपयुक्त हुन्छ।
- प्रोजेक्ट बैक अन्तर्गतका योजना सञ्चालन गरिनु उपयुक्त हुने।
- प्रदेश र स्थानीय तहमा करका दरका बिषयमा हुने दोहोरोपनालाई समाधान गरिनुपर्ने।

निष्कर्ष

नेपालको संविधानले परिकल्पना गरेको तीन तहको सरकार बीचको सहकार्य र समन्वय मार्फत संघियतालाई सार्थकता प्रदान गर्ने क्रममा प्रदेश सरकारको भूमिका अहम् छ । प्रदेश सरकारलाई स्थानीय सरकार तथा संघिय सरकार बीचको सेतुको रूपमा कार्य गर्नुपर्ने अवस्था छ। प्रदेश सरकार मार्फत स्थानीय निकायमा सञ्चालित योजनाहरू कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा औल्याईएका समस्या तथा दिईएका सुझावहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिएको खण्डमा प्रदेश सरकारको अपेक्षित उपलब्धी हासिल हुने देखिन्छ। प्रदेश सरकार बाट स्थानीय निकायका योजनाको छनौट तथा कार्यान्वयनका क्रममा आगामी दिनमा विगतका झै समस्याहरू नआओस भन्ने उद्देश्यले प्रदेश सरकार तथा स्थानीय निकाय बिच पर्याप्त समन्वय, छलफलका आधारमा अघि बढ्न सके संविधानको मर्म अनुरूप संघियताले सार्थकता प्राप्त गर्ने देखिन्छ ।

अर्थ तथा विकास समितिको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने पूर्वाधार विकासका क्षेत्र तथा प्रदेशको योजना कार्यान्वयन गर्न प्रदेशको आफ्नै दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको समेत विकास गरिनु उपयुक्त हुने देखिन्छ। समितिले प्रदेश सरकार मार्फत स्थानीय निकायमा सञ्चालित

योजनाहरूको आवधिक रूपमा अनुगमन तथा निरिक्षण गर्ने पद्धतिको विकास गरिनु उपयुक्त हुने देखिन्छ। साथै निर्माणका क्रममा आइपरेका कतिपय कठिनाइ र बाधा हटाउनका लागि विद्यमान कानूनी व्यवस्था, कार्यविधी र कार्यपद्धति मै समय सापेक्ष परिवर्तन आवश्यक छ। एक वर्षे, बहुवर्षे तथा क्रमागत योजनाहरू छनौट गर्दा योजनाको गाम्भिर्यता, जनताको माग, स्थानीय आवश्यकता र दीगोपनामा विशेष ध्यान दिनु आवश्यक छ ।

सुझावहरू

- क. जिल्ला जिल्लामा जिल्ला दररेट फरक- फरक भएका कारण नीतिगत भ्रष्टाचार बढ्ने सम्भावना भएकाले भौगोलिकताका आधारमा दररेटमा एकरूपता ल्याउन भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय मार्फत पहल गर्नु पर्ने ।
- ख. प्रदेश सरकार मार्फत हुने निकासलाई चुस्त र प्रभावकारी बनाउने गरी कार्यविधि परिमार्जन गर्ने ।
- ग. प्रदेश सरकार मार्फत संचालित योजना तथा कार्यक्रमको आवधिक रूपमा अनुगमन गर्न प्राविधिक सहितको टोलीको व्यवस्था गर्ने ।
- घ. मध्यस्थकर्ताको रूपमा विकास गर्दै थप जिल्ला समन्वय समितिको भूमिकालाई अधिकार सम्पन्न तथा श्रोत साधनले युक्त बनाउने तर्फ प्रदेश सरकारको ध्यानाकर्षण गराउने ।
- ङ. सार्वजनिक खरिद नियमावली २०६४ मा भएको कतिपय प्रावधानका कारण योजना कार्यान्वयनमा समस्या आएकाले संशोधनका लागि सुझाव दिने ।
- च. प्रदेश तथा स्थानीय निकायका सरोकारवाला पक्षबिच अनुभव आदान प्रदानका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न लगाउने ।
- छ. सार्वजनिक जग्गा प्राप्ति तथा भवन निर्माणमा देखिएको समस्या समाधान गर्न समिति मार्फत प्रदेश सरकारलाई ध्यानाकर्षण गराउने ।
- ज. प्रदेश सरकारलाई कार्यक्रम तथा बजेट निकास समयमै गर्न सुझाव दिने ।
- झ. प्रदेश सरकार मार्फत योजनाका बिषयमा स्थानीय निकायसँग पर्याप्त समन्वय गर्ने

अर्थ तथा विकास मितिका केही फोटो तथा योजनाहरूको स्थलगत अनुगमनका क्रममा
खिचिएका तस्विरहरू
जिल्लागत रुपमा विभिन्न योजनाहरूको अनुगमनका क्रममा लिईएका तस्विरहरू:-

बालुवाटार फाँट मुहान सिंचाइ आयोजना, धादिङ अनुगमन गर्ने क्रममा ।

बालुवाटार फाँट मुहान सिंचाइ आयोजना, धादिङमा लिईएको सामूहिक तस्विर ।

बालुवाटार फाँट मुहान सिंचाइ आयोजना, धादिङमा उपभोक्ता समितिको अध्यक्ष तथा प्राविधिक कर्मचारीसँग भएको छलफल ।

बालुवाटार फाँट मुहान सिंचाइ आयोजना, धादिङमा उपभोक्ता समितिको अध्यक्ष तथा प्राविधिक कर्मचारीसँग भएको छलफल ।

पूर्वाधार विकास कार्यालय नुवाकोटको अनुगमनको सिलसिलामा ।

जलस्रोत तथा सिंचाइ विकास सब-डिभिजन, रसुवामा भएको छलफल पछि कार्यालय प्रमुखसँग ।

जलस्रोत तथा सिंचाइ विकास सव-डिभिजन, रसुवामा भएको छलफल ।

जलस्रोत तथा सिंचाइ विकास सव-डिभिजन, रसुवामा भएको छलफल पछि कार्यालय प्रमुखसँग ।

पूर्वाधार विकास कार्यालय नुवाकोटबाट निर्माणाधिन पुल ।

बालुवाटार फाँट मुहान सिंचाइ आयोजना, धादिङ अनुगमन गरी छलफल गर्ने क्रममा ।

अर्थ तथा विकास समितिको छलफल कार्यक्रममा ।

अर्थ तथा विकास समितिको छलफल कार्यक्रममा ।

अर्थ तथा विकास समितिको छलफल कार्यक्रममा ।

बालुवाटार फाँट मुहान सिंचाइ आयोजना, धादिङ अनुगमन गरी छलफल गर्ने क्रममा ।

अनुसूची ३

अर्थ तथा विकास समितिका माननीय सदस्यहरू र समितिको सचिवालयमा कार्यरत

कर्मचारीहरूको नामावली

१. मा. डा. अजयक्रान्ति शाक्य	२. मा. आङ देण्डी लामा
३. मा. आशामाया तामाङ	४. मा. कुमारी मोक्तान
५. मा. कृष्णलाल भडेल	६. मा. दिपेन्द्र श्रेष्ठ
७. मा. दिनेश महर्जन	८. मा. नारायणवहादुर सिलवाल
९. मा. बिजुला बर्मा राणा	१०. मा. मिना ज्ञवाली नेपाल
११. मा. राजेन्द्र प्रसाद पाण्डे	१२. मा. लक्ष्मण लम्साल
१३. मा. युवराज दुलाल	१४. मा. लेखनाथ दाहाल
१५. मा. विजय सुवेदी	१६. मा. शशिजंग थापा
१७. मा. शान्ति थिङ	१८. मा. शान्ति प्रसाद पौडेल
१९. मा. शोभा शाक्य	२०. मा. सन्त बहादुर प्रजा

पुनश्च:- अर्थ तथा विकास समितिका सभापति मा. श्री सरेश नेपाल प्रदेश सरकार उद्योग पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्री भई जानु भएको र मा.युवराज दुलाल यस समितिमा नयाँ सदस्यको रूपमा आउनु भएको।

समितिमा कार्यरत कर्मचारीको विवरण

१. श्री परासर खरेल	समिति सचिव
२. श्री बिनोद अमात्य	उपसचिव
३. श्री सुशान्त महत	माइक अपरेटर

अनुसूची - ४

समितिको बैठक

क) यस वर्ष बसेको बैठक संख्या	९
ख) समितिको प्रतिवेदन बुझाउने अवधि	२०७८/०२/३०
ग) हालसम्मको कुल बैठक संख्या	४२

समितिका माननीय सदस्यहरुको बैठकमा सहभागिता

क्रसं.	मा. सदस्यहरुको नाम, थर	४१ औं बैठकसम्म उपस्थित दिन	कैफियत
१.	सभापति माननीय सरेश नेपाल	८	
२.	माननीय डा. अजयक्रान्ति शाक्य	१	
३.	माननीय आड देण्डी लामा	८	
४.	माननीय आशामाया तामाङ	८	
५.	माननीय कुमारी मोक्तान	०	
६.	माननीय कृष्णलाल भडेल	०	
७.	माननीय दिपेन्द्र श्रेष्ठ	०	
८.	माननीय दिनेश महर्जन	०	
९.	माननीय नारायण बहादुर सिलवाल	८	
१०.	माननीय विजुला बर्मा राणा	०	
११.	माननीय मिना ज्ञवाली नेपाल	१	
१२.	माननीय राजेन्द्र प्रसाद पाण्डे	०	
१३.	माननीय लक्ष्मण लम्साल	४	
१४.	माननीय लेखनाथ दाहाल	०	
१५.	माननीय बिजय सुवेदी	६	
१६.	माननीय शशीजंग थापा	८	
१७.	माननीय शान्ति थिङ	१	
१८.	माननीय शान्ति प्रसाद पौडेल	४	
१९.	माननीय शोभा शाक्य	२	
२०.	माननीय सन्त बहादुर प्रजा	०	
२१.	माननीय युवराज दुलाल	१	

पुनश्च:- अर्थ तथा विकास समितिका सभापति मा. श्री सरेश नेपाल प्रदेश सरकार उद्योग पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्री भई जानु भएको र मा.युवराज दुलाल यस समितिमा नयाँ सदस्यको रूपमा आउनु भएको।

सन्दर्भ सामाग्री

१. नेपालको संविधान
२. प्रदेश सभा नियमावली २०७४
३. बागमती प्रदेशको नीति योजना तथा कार्यक्रम
४. विभिन्न निकायबाट प्रकाशित प्रगति विवरण
५. विभिन्न पत्रिकामा प्रकाशित लेख रचना

प्रकाशक

प्रदेश सभा सचिवालय

बागमती प्रदेश

हेटौडा, नेपाल

ईमेल: state3assembly@gmail.com

फोन नं ०५७-५२४८८९, ०५७-५२७५०८, फ्याक्स: ०५७-५२३६९२